

Г Л А С Н И К

АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ
ЧАСОПИС ЗА ПРАВНУ ТЕОРИЈУ И ПРАКСУ

Година LXVIII
Књига 56

Нови Сад, децембар 1996
Број 12

САДРЖАЈ

Тема Гласника:
ДЕКАРТ И ПРАВО

ЧЛАНЦИ

Др Радивој Степанов	Картезијански наговештај модерног права / 479
Др Станко Пихлер	Траг права у Декартовој филозофији природе / 484
Слободан Бељански	Декартов допринос јудикатури / 490
Др Драган Јовашевић	Продужено кривично дело у теорији и пракси / 494

РАСПРАВЕ

Филип Филиповић	Председнички избори у САД / 508

ПРИКАЗИ

Љубинка Кркљуш	Драган Драшковић: „Стрелна рана” / 513

ХРОНИКА

- Хашки трибунал — Избори — Катедра АКВ — Саопштење Управног одбора АКВ о изборима — Копаоничка школа природног права / 517

ПРАКСА

- Две пресуде о изборима / 521

САОПШТЕЊА

- Са седнице Управног одбора АКВ / 525

САДРЖАЈ ГЛАСНИКА ЗА 1996. ГОДИНУ / 529

ГЛАСНИК
АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ

Покренут 1. јуна 1928.

Главни и одговорни уредници

Др Косџа Мајински (1928—1932), *др Никола Николић*
(1933—1936), *др Василије Сџанковић* (1936), *др Славко М.*
Бирић (1937), *Владимир К. Хаџи* (1937—1941), *Милорад*
Бојић (1952—1972), *Сава Савић* (1973—1987), *Мирослав*
Здјелар (1987—1994)

Уређивачки одбор

СЛОБОДАН БЕЉАНСКИ

главни и одговорни уредник
адвокат у Новом Саду

Др Енике Веј, адвокат у Новом Саду, *Милан Добросављевић*,
адвокат у Новом Саду, *др Јанко Кубиџевић*, адвокат у Бач-
ком Петровцу, *Срџан Миковић*, адвокат у Панчеву, *Пре-*
драј Веселиновић, адвокат у Новом Саду, *Радивоје Јовић*,
адвокат у Новом Саду

Технички уредник
Мирјана Јовановић

Адреса Уредништва
21000 Нови Сад, Змај Јовина 20/1. Телефон: 021/29-459, 21-235
Рукописи се не враћају

ГЛАСНИК

АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ

ЧАСОПИС ЗА ПРАВНУ ТЕОРИЈУ И ПРАКСУ

Година LXVIII
Књига 56

Нови Сад, децембар 1996
Број 12

ЧЛАНЦИ

УДК 340.11:1 Descartes

Др Радивој Сћејанов

професор Филозофског факултета у Новом Саду

КАРТЕЗИЈАНСКИ НАГОВЕШТАЈ МОДЕРНОГ ПРАВА*

САЖЕТАК: У комплексу картезијанског промишљања бивства света није пренебрегнуто ни право. Картезијанство изводи право на пут модерности преко принципа: а. рационалности права, б. аутономности субјекта права, и, с. јасности и разумљивости језика права.

Кључне речи: Рене Декарт, схоластика, картезијанство, рационалност, право.

Смену векова, по неком неписаном правилу, ако не и пре картезијанске епохе, прате ломови у постојећем „поретку ствари”, узнемирења и сумње у овештале идеолошке каноне, велика покретања живе људске енергије, и на крају крајева, или пре свега, нека силовита идеја која сажима све амплитуде укупних збивања у један цивилизацијски знак новог времена и предстојећег века.

Чак и овај наш двадесети век, који дотрајава у различитим контрастима, има шансу да почетне године наредног столећа задужи макар агресивним тржишно-маркетиншким идејама које на сваком кораку понавља готово целокупан западни свет: Nur die beste Ideen gewinnen!

* Рад примљен: 3. XII 1996.

Напомена: Тема *Гласника* посвећена је Декарту (René Descartes, 1596—1650) поводом 400 година од његовог рођења.

Крај XIX века кулминирао је жестоком класном борбом (пролетаријата и буржоазије) и епохално заводљивом марксистичком идејом докидања свега што се „економска експлоатација” и свака друга „потчињеност човека” зове. Доцнија неутажива праксеологија и тривијализована интерпретација, скратила је век, поништила подстицајност и допринела да марксизам постане само још један више „мртав знак” (Дериде) на небу еманципаторских идеја човечанства минулог и овог столећа.

Измак XVIII столећа обележава француска буржоаска „револуција свих револуција” и формална конституционализација светиње приватног власништва, политичких слобода и правне једнакости. *Ius* и *Codex* дефинитивно чине онтолошки склоп етаблиране световне власти.

Верски ратови у Европи започети још у XVI веку, смирени су у другој половини XVII столећа на крајње цинично-логичној формули (секуларизације): *cuius regio, eius religio*. Парадоксално логици верских сукоба и повода за ратове, на овој премиси показало се да само политика, у не-традиционалном, дакле у модерном смислу разумевања световне природе власти постаје онај чинилац конзистенције који је у стању и да репрезентује али и да стабилизује друштво. Пољубана је тако из темеља схоластичка вера, одн. приметна се сумња у одрживост једног престабилизованог, религијски фундираног поретка и истовремено поставило одлучно питање: да ли суверенитет једне политичке заједнице може почивати на религијској — или мора да се темељи на световној моћи!

А ваља се сетити, читава столеће пре Хобса, у Декартовој отаџбини Француској, на околност социјално-верских сукоба реаговао је Боден пројектом државе која непосредно и непосредовано располаже сувереном влашћу и у „оквирима јавних овлашћења” (H. Willke)¹ самостално доноси законе и располаже монополом власти — што је било управо супротно средњовековном принципу теологизоване владавине папа и царева.

Прекорак XVI у XVII столеће пропраћају различита социјално-политичка превирања: жестоки верски ратови и побуне сељака (кметова), прве успеле буржоаско-демократске револуције, али и настајак моћних апсолутних демократија. Истовремено сударају се и два дијаметрално супротна, по свему различита филозофска концепта разумевања бивства света. На једној страни, у XVI веку владајућа теолошка херметичност средњовековне схоластике, и насупрот њој, XVII и доцнијим вековима окренута, знатижељно разубена и безпредасудно упитна, картезијанска филозофска мисао.

Рене Декарт, кроз многобројне своје научне радове, филозофске расправе² и личну кореспонденцију са савременицима, темељно и

¹ Helmut Willke, *Ironie des Staates*, F./an M., 1996, S. 24—5.

² *De solidarum elementis* (1619—1620); *Расправа о методи исправној управљања умом и изражења истине у наукама* (1637) /преведено на српско-хрватски језик/; На-

систематично, чињенично и методолошки организовано, храбро али ништа мање и вешто, разоткривао је заблуде и предрасуде средњег века, рушио схоластичке догме и обарао цинове схоластике. Прецизније речено, Декарт је најпре „разорио схоластичку логику, затим аристотеловску физику, и најзад, заједно са њима, и средњовековну представу о свету као целини”.³

Рушећи средњовековни поглед на свет, за који ће неки рећи да је био „теолошки колико и аристотеловски”, а други, да се у позним реминисценцијама склањао чак у платонизам, неоплатонизам или кабалу, Декарт је напросто омогућавао и подстицао настанак модерне научне и филозофске мисли. Отуда се историјски и епохални значај картезијанске револуције не испољава само у деструкцији схоластике, већ и у новој конструкцији, у томе, што она трасира нове правце, рационалне принципе и хипотезе на којима ће се развијати целокупна модерна мисао и наука. Са картезијанском револуцијом, рећи ће Р. Шајковић, родио се дух модерне епохе.

Бечки професор Франц Боркенау у свом познатом делу *Прелазак са феудалне на грађанску слику свећа*, сматра да је Декарт својим чувеним филозофским, научним и животним credo-ом о човеку као мислећем субјекту не само људску јединку подигао на највиши доликујући ранг — ранг разума, и тако га учинио самим богом, већ је и сав природни и друштвени свет учинио амбијентом сувереног кретања разума и циновском демонстрацијом његове моћи!⁴

Декарт, дакле, није само показао да се најсавршенији део човековог бића састоји у његовој разумској природи, већ и да се човекова „мислећа суштина” — људски разум „кад постане свестан самога себе, својих моћи и својих могућности, приступа стваралачком чину, то јест, упознавању, савладавању и потчињавању света спољашњих ствари, те тако из нужности корача у слободу”.⁵

Управо овај кључни принцип картезијанске филозофије даје повода размишљању о Декартовом, одн. картезијанском гледању на право, или картезијанском наговештају доба модерног права.

Ваља, наиме, одмах рећи да је и поред широке обухватности Декартове филозофске мисли и научног дела, тешко наћи експлицитне и директне осврте на право, одн. строго узев „наменске” правно-филозофске расправе о праву као методу корисном за „сазнавање истине”. Али у револуционарности картезијанске филозофске мисли, неизбежно су склупчани и елементарни принципи наговештаја модерног (постсхоластичког) права.

чела (*Основи филозофије* (1644) /преведено на српско-хрватски језик/; *Сћипастии душе* (1649); *Расправа о свећу* (која је изашла после његове смрти 1656), као и посмртно објављена *Практична и јасна љавила руковођења духом у истраживању истине* (1667 — која су остала недовршена) /преведена на српски језик/. Итд.

³ Радмила Шајковић, *Descartes i njegovo delo*, I, Београд, 1978, стр. 17.

⁴ Franz Borkenau, *Der Übergang vom feudalen zum bürgerlichen Weltbild. Studien zur Geschichte der Philosophie der Manufakturperiod*, Darmstadt, 1980.

⁵ Рене Декарт, *Практична и јасна љавила...*, Београд, 1952, стр. 90—1.

Ти елементарни принципи су:

а. рационалности права;

б. аутономности субјекта права;

с. јасности и иприсидуачности језика права.

а. Теологија, писаће Декарт, нема места међу наукама. Право, као један вид демонстрирања људске мудрости, сврстава се у истинске науке не само „раздуживањем” хипотеке схоластичке ризичне учености, већ и потпуном заснованошћу на (новој) логици и методи која долази од „природне светлости ума и здравог људског разума”.⁶

Делатност ума и употреба, одн. коришћење здравог разума у праву, не служи само као поуздано средство при истраживању истине, већ оно представља и најтачније мерило за процењивање радњи и поступака који се тичу, који се односе на практично и сврсисходно функционисање ове рационалне сфере човековог бивства. Протезањем рационалности права до сфере корисности и сврсисходности логично се повезују средство и сврха у праву. Тако ће се рационалност права, повезаност средства и сврхе у праву, у контексту картезијанске филозофије, појавити не само као спој, или чак јединство теоријског и практичног, него и као пресудни чинилац у разликовању истинитог од лажног, јер је једино оно (рационално) у стању да ваљано води човеков свакодневни живот и интерес.

б. Аутономност субјекта права испољава се у чуваној Декартовој филозофској изреци, премиси: *cogito, ergo sum* (мислим, дакле, постојим). Картезијанском праву, *ius auctoritas* не одређује (више) ни *ius divinum* ни схоластичка правна традиција већ човеков разум који га чини аутономним субјектом, слободним у свом правном, политичком, и коначно, друштвеном деловању. Мислеће, као квинтесенцијалност аутономности субјекта, према Декартовом суду, подједнако се налази у сваком човеку. Тако ово Декартово филозофско уверење о једнакости свих људи по разуму, и њиховим бивањем аутономним субјектима у деловању, проналажењу и доказивању истине, постаје подстицајан образац кретања модерних идеја већ и његово време. Доцније, ове идеје прерастају у конзистентан либерално-политички захтев и социјални покрет за пуним остварењем не само политичких, личних и економских права него и права у области културе, васпитања и образовања. Ако није одвише хипотетично рећи, картезијански принцип аутономности субјекта права изражен кроз формулу *cogito, ergo sum*, *инаујурише филозофску подлогу модерне правне цивилистике*, доцније, чини се, *сјајно демонстриране у француском брабанском законнику*. Узгред, и историчари математике већ одавно, редовно истичу како је Декарт истински претеча инфинитезималног рачуна (што до сада није оспорено), итд. итд.

с. Језик права, према картезијанском духу, треба да је јасан, разумљив и приступачан. На тај начин он ће бити доступан широком

⁶ *Ibid.*

кругу људи, „обичних људи“; заправо тај ће језик бити доступан (оним) аутономним субјектима права и кроз умеће владања језиком они ће такође потврђивати своју аутономност мислећег субјекта. Јасан и приступачан језик, не само права већ уопште науке и филозофије, треба да допре до свих оних чији „начин мишљења није искварен предрасудама, заблудама и разним сумњивим или лажним учењима и у којих су очуване снаге и чистота здравог разума“. Сам Декарт се трудио да ово правило претвори у праксу: настојао је да термини које употребљава и идеје које излаже, поседују такав степен приступачности који ће бити схватљив не само његовим сународницима, већ и много шире. У извесном смислу, картезијанство је преферирало тзв. народски, дескриптивни језик права, посредно указујући да прескриптивни, односно језичка укоченост и формализованост права има своје директне корене у схоластичкој латинизацији и излишној вербалној ритуалности.

CARTESIANISM ANNOUNCEMENT OF MODERN LAW

Dr Radivoj Stepanov

Summary

In the complex of cartesianism thought of world being, law is not neglected. The cartesianism sets the right to the way of modernism through the principles: rationality of law, autonomy of law subjects and clarity of scientific and law language.

Key words: René Descartes, scholasticism, cartesianism, rationality, law.

Др Сјанко Пихлер
професор Правног факултета у Новом Саду

ТРАГ ПРАВА У ДЕКАРТОВОЈ ФИЛОЗОФИЈИ ПРИРОДЕ*

САЖЕТАК: Декартова филозофија природе заправо филозофија човека, па тако, посредно, и филозофија права. Из Декартовог трагања за „природним законом” и универзалним знањем произилазе и јуристичка начела једнаког важења, слободе, одговорности, рационалног природног права, умности права, методичности, систематичности и поступности у правном мишљењу.

Кључне речи: Декарт, природно право, умни принципи, филозофија природе, универзални метод.

„Ми мање слушамо шта нам природа сама каже, а више од ње тиражимо одговоре на своја питања.”

1. Прва половина XVII века, века Декарта и његових непосредних следбеника, је време утемељења модерне природне науке, али и превирања у филозофији. Право је конзистентно конзервативно и још ће дуго чекати на озбиљне реформе. Идеја права и правде настоји да се успостави концептом природног права на новим основама. То важи и за етичку теорију. Појам „природни закон” је популаран и вишезначан, не само у физикалном већ и у правном и етичком смислу. Њиме се хоће да означи „природни”, тј. вечни правни и етички став. Зато је за разумевање нормативног (вредносног) значаја декартизма врло важно упозорење, да у „средњем веку физика *ошворено и без изузетка има лице етике* свога времена, а не обрнуто”.¹

* Рад примљен: 26. XII 1996.

¹ Ф. Боркенау, *Прелазак с феудалне на грађанску слику света*, Београд 1983, стр. 31.

Неодређеност појма „*lex naturalis*” је једна од потврда исказа, да је свака мисао разумљива само у контексту свог властитог постављања питања. Ово се потврђује и у постављању питања односа декартизма према праву.

2. Иако означен као „страшни век” и „једно од најстрашних доба повести човечанства”,² XVII век представља и почетак модерне, постренесансне филозофије, период „мисаоног разума” (Хегел), која се огледа у „методичном освјештавању” и „борби метода” (Windelband). Тај нови почетак је наговештен искуственом филозофијом Ф. Бекона, а свој пуни израз добио је у рационалистичкој филозофији Р. Декарта, да би се наставио у великим филозофским системима Спинозе и Лајбница. Текстови Декарта, у форми неке врсте интимних дневника или интелектуалне биографије (*Практична и јасна правила руковођења духом у истраживању истине, Расправа о методу доброј вођења своја ума и истраживања истине у наукама, Метифизичке медијације*, писма и др.), скренули су пажњу на „објект света”, природу и људску природу, да би је Кант вратио „субјекту света” — човеку. Са Декартовим рационализмом човек је, поново али на нов начин, постао себе свестан. Та самосвест се изразила у основном ставу, да је разум способан да одреди шта је истина а шта заблуда. Та је филозофија на путу грађанског друштва и слободног индивидуума: „оно што се признаје као истинито мора по својем положају да буде такво да се у њему садржи наша слобода да мислимо”.³ Критеријум истине је, по њему, евидентност, јасноћа, разгледност. Насупрот теолошком и схоластичком мраку на сцену је ступио човек знатижељан, критичан, одговоран и самоуверен. Он ће све довести под питање и у питање.

Декартизам је основа и почетак модерне филозофије, настале на размеђу феудалне и грађанске слике света. Требало је изнова мислити свет на начин у чијој основи је *методичка скејса*. Не скептицизам — који је увек *резултати* мишљења, већ рационализам којем је скепса *почетак* мишљења. Декартова метода се заснива на индукцији, дедукцији и интуицији (непосредном читовању). Требало је истовремено кроз посебно видети опште, из општег аналитички изводити посебно, а све уз помоћ методичне имагинативности. То је подразумевало разбијање свих табуа и предрасуда, уклањање свих претпоставки — људски дух се без оптерећења, у својој самотности и вапају за слободом, окренуо предмету свога промишљања на максимално објективизирајући начин.⁴ Страстима, као људским природ-

² *Истио*, стр. 12. „Религија још неоспорно влада великом већином духова. Али одбацила је своје благе и помирљиве црте да би задржала само оне страшне. Такав ужас који прожима цели живот... тешко је икад изазивао иједан бог”. „Од спутаног животног поретка средњег века преостало је само притисак”. „У земаљском паклу овог страшного доба настале су оне челичне индивидуе мислилаца... које постављају питање смисла живота у свему.” (*Истио*, стр. 12—13)

³ Г. В. Ф. Хегел, *Историја филозофије*, III, Београд 1964, стр. 260.

⁴ Већ је ренесанса снажно нагласила потребу за објективном сликом света, пре свега за објективном сликом о човеку, насупрот хришћанској традицији која је налагала да се човек схвата с тачке гледишта онога какав он треба да буде. „Ренесансни

ним феноменима, треба приступити такође без предубеђења (чуђењу, жељи, љубави, мржњи, радости и жалости). Средиште читаве Декартове филозофије је онтолошко-спознајни субјект, на којој категорији ће се „темељити и даље изграђивати и продубљивати читава каснија грађанска филозофија све до нашег времена”.⁵ Битак те самосвести је известан — *cogito sum* је његова основна рационална истина. У трагању за универзалним методом, Декарт је дошао до закључка да је *математичка* метода као најуниверзалнија, применљива и у „физичким” и у „људским” (моралним) стварима.

3. Како у тој „филозофији природе” доћи на траг вредносно-нормативном, а посебно *јравном* феномену? Декарт се, додуше, донекле (неки кажу неуспешно) непосредно бавио и етичким проблемом, у форми „новог стоицизма”, али правом непосредно — такорећи никако, мада је професионално био *јравник*. Међутим, ипак је значење његове филозофије и за право изузетно. Где онда налазимо трагове права и трагове ка праву у тој филозофији? Заметан је пут ка откривању „правних” значења (или значења за право) ове сложене мисаоне творевине. Указаћемо само на неке индикаторе ове везе.

Обраћајући се природи рационалним поимањем, Декарт се у ствари обраћао човеку, односно изражавао је тиме његову потребу да схвати *свој* свет. Имао је и методичке али и прагматичне разлоге да се *нејосредно* не бави друштвеном теоријом.⁶ Међутим, он је ипак својом филозофијом решавао *јримарно* људски *јроблем*, мада посредно. Његова слика природе је израз човековог основног проблема — како да се најбоље (најмудрије) снађе у *свом* свету. Зато је његова филозофија природе заправо филозофија човека, па у том смислу и филозофија права. Кроз њу и путем ње отвара се простор и за *рационализацију јрава*. Грађански свет ће на основу *ове* филозофије изграђивати нови правнички дух и нови правни систем, оличен у великим кодексима, пре свега цивилног права, почетка XIX века, који ће се доживљавати и тумачити као *јисани разум* (*ratio scripta*).

Картезијанско трагање за „природним законом”, као и за „природом човека” у том контексту, је трагање за *јринцијом*, за универзалним значењима, за *јоојцијивошћу*. Из тога ће, на рационалним основама, произаћи принцип *једнакој важења* — јуристичко начело

мислиоци предузели су смео покушај ломљења ове традиције мишљења о човеку. Они су предложили потпуно супротан методолошки пут, који конзеквентно потиче из убеђења да хармонија свемира ништа не одређује људима.” Они су отворили проблем човека са становишта какав он јесте. (Б. Суходолски, *Модерна филозофија човека*, Београд 1972, стр. 672—673)

⁵ М. Канрга, *Рационалистичка филозофија*, Загреб 1957, стр. 50.

⁶ Декарт се етиком бавио узгред и то на инсистирање своје добротворке, шведске краљице Кристине. То је образлагао тиме што наводно таква истраживања воде денунцирању (!). Вид.: Б. Петронијевић, *Историја новије филозофије*, Београд 1982, стр. 151. Не заборавимо да се Декарт читавог живота плашио језуита, а до сукоба је дошло тек после његове смрти — 1664. Његова дела су стављена на *Index librorum prohibitorum*.

једнакости пред законом, као принцип грађанског друштва, нове легитимације и легализације људске заједнице.

Подразумевајући, у својој критичности и методичности, идеју слободе и индивидуалности мислећег субјекта, декартизам је најостветио нови концепт (правне) одговорности засноване на субјективном принципу а не пуком каузалитету, односно омогућио је велику тему класичне немачке филозофије на којој се изграђивао један од носећих принципа савременог права (посебно кривичног).

Законитости физичког света рационално схваћене и „пренете” у свет вредности и права, допринеле су да се тим путем ударе темељи рационално схваћеном природном праву. Као што су природни закони вечни и као што их човек својим духом може докучити, тако постоји и вечност и сталност закона у простору људских односа које такође можемо сазнати. Тиме су створене претпоставке за рационално успостављање учења о надзаконском, надпозитивном праву. Бавећи се, дакле, природом Декарт се бавио човеком као друштвеним бићем (zoop politikon). Бавећи се законима природе („природним законима”) и трагајући за поузданом методологијом њиховог откривања, он се бавио природом човека и људском потребом за општим важењем као вредносном (нормативном) категоријом. Зато није случајно што је из таквог концепта произашла једна нова димензија мишљења о праву — рационално природно право, засновано на декартистичким категоријама (идејама) општости, једнакости и очевидности. Ту, класичну концепцију рационалног природног права Кант ће касније реформисати у свом критичком идеализму (назван тако по критичком методу у преради традиционалног картезијанског рационализма). Тиме је наглашена умности права, па у том смислу филозофија права треба да буде систем умних принципа или идеја о праву (dictamen rectae rationis).⁷

Можда је Декарт и стоицизам, иначе веома употребљив у филозофији природног права, прихватио због његове подобности да „универсализује” људску ситуацију. „Ако је требало да постоји један збиља универзални систем етике или религије, требало је да се он заснива на таквим начелима каква може прихватити свака нација, свака вера, свака секта. И једино је стоицизам изгледао дорастао томе задатку. Он је постао темељ „природне” религије и систем природног права”. Он је нудио човеку његово етичко достојанство, које „почива искључиво на моралној вољи — на вредности коју човек сам себи приписује”.⁸ Не заборавимо да су „*potos*” и „*physis*” код стоика били изједначени и да је стоа на етичком плану учили да људи треба

⁷ О конзеквенцама ове идеје вид.: Т. Живановић, *Систем синтетичке правне филозофије*, Београд 1959, стр. 542. и сл. Напоменимо да је замисао о рационалном природном праву „била крунисана” Декларацијом човека и грађанина из 1789. г. и француским Грађанским закоником из 1804. г.

⁸ Е. Касирер, *Мисли о држави*, Београд 1972, стр. 179.

да живе у складу с природом (*naturae convenieter vivere*). „У оквиру природно-правних концепција, под „природом” се није схваћала само људска природа, него и „природа” у смислу нечега „првог”, „првобитног” или „изворног”. У природно-правним доктринама „природа” је нешто различито од физичке природе. „Она побуђује предодбу правног и етичког схваћања природе као целине; природе и природног закона у човјеку и људском друштву у интеракцији са свијетом, природом, козмосом, тј. стварношћу уопће.”⁹

Свакако да треба нагласити и шире (фундаментално) *иносеолошко-еписциемолошко* значење декартизма за право и правну науку, односно филозофију права. Наглашавање значаја *методичности, систематичности* и *посиујности* у мишљењу (посебно закључивању), што се нарочито види из његових познатих методолошких правила (очевидност сазнања — избегавање предрасуда, аналитичност, поступност — ред, темељитост у уопштавању), а у циљу коришћења ума на најбољи начин, има велико значење за тумачење права као таквог, за његову примену и утврђивање правно релевантних чињеница у правним процедурама.

На крају, занимљиво је скренути пажњу на мишљење, да је Декартова слика физичког света *иренети* из *права*.¹⁰ Такво мишљење, посебно с обзиром на оно што је већ речено, само на први поглед изненађује. Средњи век, по овом мишљењу, свој појам природе изводи „отворено антрополошки из своје идеје о друштву”, а тим преносењем модерне идеје права на природу Декарт „завршава онај развојни ток који је филозофија природе добила услед распадања средњовековне идеје права”. Руководећи се још присутном традицијом средњег века, који је свој појам природе изводио из својих идеја о друштву, *ираник Декарт* је своју слику природе, као филозоф, извео из своје представе права. Декарт је пред собом имао слику модела важења социјалних норми (права). „Појам општеважеће норме је овде стварно *иренети* из сфере права у сферу природе.” Тако се *филозоф* Декарт представио у својој филозофији природе као *ираник*. Он је, трагајући за „природним законима” као филозоф, у ствари трагао за општеважећим модерним ставом о праву „које не трпи никакав индивидуални изузетак, насупрот праву средњег века, заснованом апсолутно на индивидуалним привилегијама”. Тако је несавршенство људског поретка компензирао савршенством божанског природног поретка. Тако је, откривајући тајне физичког света, у ствари трагао за тајнама модерног права.

⁹ Д. Бабић, *Право и морал — есеји из филозофије права*, Осиек 1987, стр. 54—55.

¹⁰ Ф. Боркенау, *Исти*, стр. 322. и сл.

THE TRAIL OF LAW IN DESCARTES NATURE PHILOSOPHY

Dr Stanko Pihler

Summary

Descartes's philosophy of nature is in fact a philosophy of man and so indirectly a philosophy of law. From Descartes search for the „natural law” and universal knowledge also originate the juristic principles of equal validity, freedom, responsibility, rational natural law, intellectual law, methodologies, systematics and graduality in the thought of law.

Key words: Descartes, natural law, intellectual principles, philosophy of nature, universal method.

Слободан Бељански
адвокат у Новом Саду

ДЕКАРТОВ ДОПРИНОС ЈУДИКАТУРИ*

САЖЕТАК: У раду се оспорава Перелманов став да Декартова филозофија, зато што је заснована на геометријском моделу и што запоставља идеју умне одлуке, нема шта да поручи праву. Јудикатура је оријентисана на правила, истину и аутономију и све своје постулате посредно може да изведе из Декартових претпоставки *cogito* аргумента: персоналитета, конструктивне сумње и ослобађања од заблуда и предрасуда.

Кључне речи: Декарт, *cogito*, јудикатура, персоналитет, сумња, истина.

Да се којим случајем бавио и друштвеним наукама, Декарта би, уместо похвале изречене згражањем над чињеницом да му је у историји указивана једнака почаст као и „празнословцу Фихтеу и шарлатану Хегелу”, аутор овог необичног поређења највероватније сврстао међу озлоглашене поборнике историцизма и друштвеног инжењеринга.¹ Али, упркос томе што нема ниједан рад чији предмет би били право или политика и што је своју склоност ка идеалним изразима духа усмерио на одговарајуће домене логике, епистемологије и филозофије природе, Декартов допринос праву није занемарив. Уједно, лов на његове грешке траје све до данашњих дана.

Пребацује му се да је са *res cogitans* прибегао апарату сколастичких категорија и да би, уместо „мислим, дакле постојим”, тачни-

* Рад примљен: 27. XII 1996.

¹ Cf.: Попер, К., *Отворено друштво и његови непријатељи*, Београд, 1993, II, стр. 70; *Беда историцизма*, у Глигоров, В. (ур.), *Критика колективизма*, Београд, 1988, стр. 145—248.

је било да је рекао „мисли постоје”.² Cogito аргумент назива се ненамерном логичком смицалицом и опсенарском мајсторијом, у којој се са сумње прелази на разматрање саме сумње као радње ега и отуда верује да је пронађена чињеница у коју се не може сумњати.³ Тврди се да cogito показује само то да има реченица за које онај ко их употребљава мора признати да су истините, али да такви искази, узети сами за себе, ни по чему нису сакросанктни; напротив, ради се о дегенерисаним исказима у којима се глаголи понашају као „уснули партнери”, док цео посао обавља демонстратив, напросто налик гесту или усклику.⁴ Откривана је веза између његовог дуализма и нихилизма,⁵ а његова теорија репрезентативних идеја, у којој Бог игра улогу посредника између индивидуума који опажа и који је опажен, означена је као извештачена.⁶ Cogito аргументу приписује се инвалидитет какав имају све рефлексије које настоје да у монолитној слици интегришу свет субјекта и свет ствари.⁷

За нас посебно је занимљиво Перелманово схватање да Декарт, заснивајући филозофију на геометријском моделу и на идеји истине а не на идеји умне одлуке, поставља аксиоматски систем изван сваког контекста, искривљује стварне односе и чини нешто сасвим супротно правнику, који своју рационалност изграђује на континуитету, на прилагођавању преседанима и на принципу да се у сличним ситуацијама бића третирају на исти или сличан начин.⁸ Перелманово схватање темељи се, свакако, на супротстављању отворених садржаја и стандарда, без којих право не може, и Декартовог есенцијализма који одриче исправност сазнања испод ранга нечега што је тако јасно и разговетно да се у његову истинитост не може сумњати.⁹

Али ово схватање, као и већина претходних, има слабост логичке интерпретације, која губи из вида или потискује у други план поруку и смисао основне идеје.

Јудикатура је, увек са неизвесним изгледима на успех, била у потрази за *правилном, истином и аутономијом*. Сви ови постулати могу се посредно извести из Декартових претпоставки cogito аргумента: конструктивне сумње, ослобађања од заблуда и предрасуда и духовне снаге персоналитета.

Без обзира на основаност бројних формалистичких замерки, чињеница је да је са својим cogitationes и res cogitans Декарт предао ауторитет духу, души, разуму или уму и у средиште поставио увид чистог, предрасуда ослобођеног субјекта, коме је дато и оно што

² Расел, Б., *Историја западне филозофије*, Београд, 1962, стр. 547.

³ Рајхенбах, Х., *Раване научне филозофије*, Београд, 1964, стр. 60—61.

⁴ Ејер, А. Ж., *Проблем сазнања*, Београд, 1963, стр. 79—83.

⁵ Weizsäcker, C. F., *Die Geschichte der Natur*, Göttingen, 1962.

⁶ Whitehead, A. N., *Процес и реалност*, Сарајево, 1968, стр. 205.

⁷ Колаковски, Л., *Cogito, историјски материјализам и експресивна интерпретација личности*, у зб. *Филозофски есеји*, Београд, 1964, стр. 161—162.

⁸ Перелман, Х., *Шта филозоф може да научи проучавајући право*, у зб. *Право, морал и филозофија*, Београд, 1983, стр. 213—216.

⁹ Descartes, R., *Расправа о методи*, Загреб, 1951, стр. 22.

сумња и оно што разумева, тврди, пориче, хоће, неће, замишља и осећа.¹⁰ На тај начин у Декартовом методу и његовом cogito стекли су се и функција и аутономија суда и суђења. Онај ко чистом мишљењу даје пресудну онтолошку улогу, мора и самосталном одлучивању признати пресудну социолошку вредност. Када каже да нема ниједне ствари у коју не би требало сумњати и када замишља демона обманљивача који је, моћан и лукав, постављајући замке лаковерности, уложио све своје умеће да га превари,¹¹ Декарт не чини друго осим онога за чим трага и јудикатура: сакупља све своје умне снаге да би достигао нешто извесно и приступа својеврсном менталном пресвлачењу, налик феноменолошкој ероу,¹² помоћу којих, заједно са искорењивањем заблуда, уклања и све друге незване метафизичке и земаљске ауторитете.

Зато је Декартов скуп правила којих се треба придржавати да би се ваљано филозофирало тако лако превести на план права и јудикатуре: ослободити се предрасуда, подвргнути поновном испитивању уврежена мишљења, рашчистити са појмовима, бити свестан моћи властитог духа (као властите самосталности и независности) и имати на уму Бога (или право и правду).¹³ Декарт је заиста показао, како примећује Рајхенбах, да сазнање може да напредује једино у атмосфери пуне слободе, на тлу чији га сокови не оптерећују страхом и да онај ко испитује природу сазнања треба то да чини отворених очију, спреман, не да се претвори у слугу властитих или туђих жеља, него да прихвати „сваки резултат који се обелодањује основним расуђивањем”.¹⁴

Сам Декарт правио је разлику између истине у апсолутном кључу и практичног живота, у коме треба деловати и доносити одлуке и у коме смо присиљени да прихватимо и ствари које нам се чине само вероватним.¹⁵ Неки чак сматрају да је излаз из праве море од Демиурга-обманљивача Декарт нашао у окретању од истине ка истинитости и од збиље ка поузданости.¹⁶ Одатле па до савременог схватања да се из пожељног циља да је у судском поступку потребно утврдити истину не могу изводити закључци о суштини саме ствари, о допуштености и исправности средстава, па чак и о фактичким функцијама поступка,¹⁷ само је мали корак.

Уосталом, Декартов радикални скептицизам је инструменталан и методолошки неодвојив од правне идеје о аутолимитацији. Декарт увиђа да му интроспективни ум, осим интуитивног онтолошког до-

¹⁰ Descartes, R., *Медијације о првој филозофији*, Загреб, 1975, стр. 205. и 207.

¹¹ Descartes, R., *Медијације о првој филозофији*, op. cit., стр. 201—202; *Основи филозофије*, Загреб, 1951, V, стр. 66.

¹² Cf.: Husserl, E., *Картезијанске медијације*, I, Загреб, 1975, стр. 60.

¹³ Descartes, R., *Основи филозофије*, op. cit., LXXV, стр. 97.

¹⁴ Рајхенбах, X., op. cit., стр. 62—63.

¹⁵ Descartes, R., *Основи филозофије*, op. cit., III, стр. 65.

¹⁶ Arendt, H., *The Human Condition*, прев. као *Vita activa*, Загреб, 1991, стр. 225.

¹⁷ Luhmann, N., *Лейтмотивијација кроз процедуру*, Загреб, 1992, стр. 35—36.

каза, доноси и сазнање да је он сам ствар непотпуна и зависна од низа спољашњих околности, ствар која баш због тога непрестано тежи већем и бољем и која је на том путу једнако искушавана и призивана на лишавања.¹⁸ Отуда нису у праву они који Декартову сло оптужују за некомуникабилност¹⁹ и тврде да он, попут црне рупе која може усисати било шта осим другог ја,²⁰ не омогућује ма какве друштвене пројекте. Напротив, прихватљивије је тумачење да је Декартов метод процес бесконачне негације (својствен чак атеистичком субјекту), у коме его није заробљен у властитом cogitu: само је други тај који може рећи да, каже Левинас, а „имати идеју бесконачног значи већ прихватити Другога”.²¹

Декартове идеје, дакле, вишеструко су прихватљиве за јудикатуру. Јер, мада нигде није записао, он нам посредно поручује: ако мишљење конституише егзистенцију, тада одлучивање конституише право и слободу.

Није необично што су правници, иначе конзервативно настројени, Декартове поруке прихватили са приличним оклевањем и закашњењем. Не треба заборавити да је Декартов савременик, велики немачки правнички ауторитет, Бенедикт Карпцов (1595—1666), још увек дефинисао чаробњаштво као уговор са ђаволом (*pactum aut societatem cum diabolo contrahunt*), признање сматрао крунским доказом и био поборник тортуре. Тек касније ће Декартова инструментална сумња отворити пут ка институтима какви су претпоставка невиности и ослобађање окривљеног терета доказа.

Уосталом, и ми сами данас, иако сучени са институционализованим неправом и масовним кршењем права „одозго”, иако готово морално позвани да објавимо крај лојалности и готово *јравно* обавезани на грађанску непослушност, као да са доста устегања усвајамо Декартову једноставну поуку да *иpиeтuи злo, у неку руку значи чинити иa*.²²

DESCARTES' CONTRIBUTION TO JUDICATURE

Slobodan Beljanski

Summary

In this paper the author contests Perelman's position that Descartes' philosophy because of disregarding idea of intellectual decision has nothing to give to law. Judicature oriented to rules, truth and autonomy draws its postulates from Descartes' suppositions of the cogito argument: personality, constructive suspicion and purification from mistakes and prejudices.

Key words: Descartes, cogito, judicature, personality, suspicion, truth.

¹⁸ Descartes, R., *Медијације о првој филозофији*, op. cit., стр. 218.

¹⁹ Колаковски, Л., op. cit., стр. 169.

²⁰ Колаковски, Л., *Ужас метафизике*, Београд, 1992, стр. 55.

²¹ Левинас, Е., *Тоталитет и бесконачно*, Сарајево, 1976, стр. 77—78.

²² Декарт, Р., *Страсни души*, Београд, 1981, § 196, стр. 114.

Др Драјан Јовашевић
доцент Полицијске академије у Београду

ПРОДУЖЕНО КРИВИЧНО ДЕЛО У ТЕОРИЈИ И ПРАКСИ*

САЖЕТАК: Иако Кривични закон до сада није предвиђао институт продуженог кривичног дела, овај институт је био константно присутан у нашој теорији и пракси. У раду се објашњавају појам и елементи продуженог кривичног дела као правне конструкције и оцењује његово законско одређење у предлогу општег дела Кривичног законика Југославије.

Кључне речи: продужено кривично дело, појам, елементи, правна конструкција, Кривични закон.

Предлог Општег дела Кривичног законика Југославије који је утврђен почетком јуна месеца 1996. године као једну интересантну новину, у глави трећој под називом „Казне”, у члану 54. предвиђа институт продуженог кривичног дела. То значи да је овај институт који је иначе одавно познат нашој кривично-правној теорији и судској пракси сада добио и право грађанства у законском тексту. Сигурно је да то представља корак даље у правцу учвршћивања принципа законитости (легалитета) кривичног дела и казне.

1. ПОЈАМ ПРОДУЖЕНОГ КРИВИЧНОГ ДЕЛА

У досадашњој кривично-правној литератури продужено кривично дело је одређено у случају када једно исто лице са више радњи изврши више истих или истородних кривичних дела у одређеном временском периоду тако да се она недовезују једно на друго и чине

* Рад примљен: 10. IX 1996.

једно кривично дело. У кривичном законодавству ретко се може сре-сти појам продуженог кривичног дела. Само мали број кривичних закона изричито регулишу овај институт. То су закони: Италије, Грчке, Бугарске, Румуније, Пољске и Бразила.

Питање продуженог кривичног дела код нас до сада није било решено у Кривичном закону СРЈ ни у законима република. Такво пак решење није постојало ни у нашем ранијем кривичном законодавству. О продуженом кривичном делу говори се само у члану 404. ст. 1. тачка 6. Закона о кривичном поступку код неправог понављања кривичног поступка, али се ни ту не одређује његов појам нити елементи за његово постојање.

Стога се сада по први пут у нашем кривичном законодавству изричито и прецизно предвиђа појам, обележја, елементи и правни значај продуженог кривичног дела на који начин ће се приближити теоријска и практична решења законској инкриминацији.

Управо та чињеница да већи број кривичних закона не регулишу изричито институт продуженог кривичног дела говори у прилог тврдње да још увек у вези са њим постоје одређени проблеми, спорне ситуације, посебно код разматрања о потреби и оправданости њеног постојања, одређености, самосталности појединих елемената и њене примене с обзиром да примена овог института несумњиво иде у прилог оптуженог.

У теорији кривичног права тако су се искристалисала два схватања о потреби постојања и примене института продуженог кривичног дела.

Противници примене овог института као основни аргумент истичу чињеницу да он нема самостално биће те да представља вештачку творевину која не чини јединствено кривично дело ни у природном ни у правном смислу. Продужено кривично дело је према овом схватању само једна фикција која је исконструисана зато да би се у пракси избегла примена прописа о стицају кривичних дела. Сматра се даље да његово постојање није оправдано ни са становишта правне сигурности ни са становишта правичности јер омогућава повољнији, привилеговани положај учиниоцу дела која улазе у састав продуженог кривичног дела у односу на учиниоца који више дела чини у идеалном или реалном стицају где појава продуженог кривичног дела није могућа. Примена овог института такође није у сагласности са принципом законитости, а ни захтевима криминалне политике.

И поред свих приговора, данас ипак преовлађује схватање да је примена продуженог кривичног дела у пракси не само могућа него често и неопходна у одређеним случајевима. При томе се продужено кривично дело схвата као једно јединствено дело у природном или правном смислу које настаје на бази реалног стицаја. Оно има своје специфичности у временској и просторној повезаности већег броја истих или истородних кривичних дела извршених од стране истог лица у посебним околностима. Но, иако се већина аутора слажу у

погледу постојања продуженог кривичног дела, они се међусобно разилазе по питању шта, односно који елементи повезују сва ова дела у једну јединствену целину. Тако су се у кривично-правној литератури искристалисала три учења: објективно, субјективно и објективно-субјективно учење (или теорија).

Објективна теорија види само у неким објективним обележјима кривичних дела оне околности које повезују та дела у једно продужено кривично дело. По овој теорији да би постојало продужено кривично дело потребни су следећи услови: да постоји истоветност оштећеног, да постоји истоветност учињених кривичних дела, да постоји временски континуитет кривичних дела и да постоји истоветност оштећеног.

Према субјективној теорији продужено кривично дело постоји када је једно лице извршило више кривичних дела која су сва обухваћена јединством умишљаја, одлуке, циља.

Данас је владајућа објективно-субјективна теорија. Она поред услова чисто објективне природе захтева за постојање продуженог кривичног дела још и један субјективни елемент на страни учиниоца. Он се састоји у јединственом умишљају (одлуци, циљу, мотиву) који повезује сва поједина кривична дела која чине једно јединствено продужено кривично дело. Међутим, када треба одредити у чему се састоји јединство умишљаја присталице ове теорије нису јединствени.

Тако једни аутори сматрају да јединство умишљаја значи да учинилац треба унапред да има представу бар у битним моментима о читавој својој делатности и једном укупном резултату тако да се поједина кривична дела појављују као несамостални акти једног укупног кривичног дела.

Други аутори сматрају да умишљај учиниоца не мора да унапред обухвати целокупан резултат његове делатности. Може се пре вршења сваког појединог кривичног дела стварати нова одлука, али она мора бити слична ранијој одлуци тако да заправо читава делатност изгледа као плод једне јединствене одлуке.¹

2. ПРОДУЖЕНО КРИВИЧНО ДЕЛО КАО ПРАВНА КОНСТРУКЦИЈА

Продужено кривично дело је правна конструкција која се базира на привидном реалном стицају. Ова конструкција се заправо састоји у томе што се узима (конструира) да више одвојених самосталних кривичних дела правно чине једно кривично дело. Ова конструкција је заправо настала као плод и резултат потреба судске праксе. Наиме, њено оправдање лежи у чињеници да поједине делатности

¹ Љубиша Јовановић, *Кривично право I, Општи део*, Београд, 1995, стр. 216—217; Љубиша Лазаревић, *Кривично право Југославије, Општи део*, Београд, 1994, стр. 166—167.

које се одвојено манифестују у спољном свакодневном свету ипак чине једну правно заокружену целину.

Ова конструкција се управо заснива на чињеници да постоје одређени случајеви у животу где се мора прибећи овој конструкцији с обзиром да више кривичних дела због своје повезаности реално представљају једно кривично дело. Управо зато иако је правна конструкција продужено кривично дело мора да се заснива на стварној, реалној подлози, односно мора имати за подлогу стварно јединство које чине више извршених кривичних дела.

Иако сада важећи кривични закони не одређују појам и елементе продуженог кривичног дела то не значи да је ова конструкција противзаконита. Тим пре што и у самом закону наилазимо на примере где се више кривичних дела односно више предузетих делатности узима као једно кривично дело иако свака од тих предузетих делатности сама за себе такође представља кривично дело (нпр. недовољена трговина).

То нас са друге стране упућује на повећану опрезност код примене ове конструкције. При томе треба јасно нагласити да потреба за прибегавањем конструкцији продуженог кривичног дела не постоји код свих кривичних дела. То даље значи да продужено кривично дело не представља општи институт кривичног права, јер се он само појављује код појединих кривичних дела. То су најчешће имовинска кривична дела, али његову примену срећемо и код још неких кривичних дела.

Код већине кривичних дела против живота и тела, против слободе и права човека и грађана, против достојанства личности и морала, против здравља људи и човекове средине не поставља се проблем постојања продуженог кривичног дела. Он може постојати изузетно код клевете ако се клевета понавља више пута пред више лица. Код силовања у случају да дође до поновљене обљубе од стране истог учиниоца над истом жртвом (пасивним субјектом) нема стицаја више кривичних дела силовања ако су та дела учињена истом приликом већ само једно кривично дело. Продужено кривично дело силовања може да постоји само ако исти извршилац врши обљубу над истим пасивним субјектом па те појединачне обљубе представљају појединачни временски одвојени догађај.²

Код кривичних дела против брака и породице продужено кривично дело се може конструисати код дела избегавања плаћања издржавања ако учинилац дела избегава извршење обавезе плаћања према више лица.³

И кривично дело лажно представљање може да представља конструкцију продуженог кривичног дела када окривљени у току једног истог дана на истом месту (пијаци) у намери да себи прибави про-

² Став седнице Кривичног одељења Врховног суда Србије од 30. јула 1974. године.

³ Пресуда Врховног суда Србије Кзз 27/83.

тивправну имовинску корист лажно себе представља као радник СУП-а дванаесторици грабана чини једно, а не 12 кривичних дела.⁴

Такође конструкција продуженог кривичног дела често се може срести код кривичних дела фалсификовања исправе, посебних случајева фалсификовања исправе и фалсификовања службене исправе.

3. ЕЛЕМЕНТИ ПРОДУЖЕНОГ КРИВИЧНОГ ДЕЛА

Видели смо да продужено кривично дело представља скуп више кривичних дела извршених од стране истог лица са више радњи против истог лица, али тако да се сва та кривична дела појављују из тог кривичног дела у одређеном временском размаку. Овако одређени појам продуженог кривичног дела није јединствено прихваћен ни у теорији ни у судској пракси. Неслагања аутора постоје у вези питања који су све услови односно елементи потребни да постоје да би више кривичних дела могли да представљају једно јединствено кривично дело. Из објективно-субјективног схватања (које је владајуће у кривично-правној литератури) произилази да је за постојање конструкције продуженог кривичног дела потребно да буду испуњени одређени услови. То су елементи продуженог кривичног дела без којих нема ове конструкције. Постоје две врсте ових услова. То су: обавезни и факултативни елементи.

Обавезни елементи продуженог кривичног дела јесу:

1. две или више истоврсних или истих делатности временски одвојених, извршених од стране истог учиниоца од којих свака појединачно садржи сва законска обележја истог кривичног дела, односно његовог привилегованог или квалификованог облика,

2. одређени временски континуитет између појединих кривично-правних радњи,

3. све инкриминисане кривично-правне радње са становишта обичног, животног и логичког резонавања и посматрања представљају једну јединствену континуирану делатност која чини једну природну целину,

4. примена конструкције продуженог кривичног дела у конкретним случајевима не сме да буде у супротности са захтевима криминалне политике који су дошли до изражаја у позитивним кривично-правним прописима.

Факултативни елементи продуженог кривичног дела јесу:

1. идентитет оштећеног (пасивног субјекта),

2. јединствени умишљај,

3. искоришћавање истог трајног односа,

4. искоришћавање исте прилике,

5. јединство простора у коме се дело врши,

6. јединство објекта према коме се дело врши,

⁴ Пресуда Окружног суда у Београду Кж. 1186/91.

7. улажење појединих кривично-правних радњи у заједничку штетну последицу.

При томе је важно нагласити да за постојање конструкције продуженог кривичног дела није од значаја следеће:

1. да ли је односно лице учинило повреду кривично-правне норме као извршилац, подстрекач или помагач,

2. да ли су кривично-правне радње извршене чињењем или нечињењем или пак чињењем и нечињењем,

3. да ли су два дела извршена са истим обликом виности,

4. да ли кривично-правне радње које улазе у састав јединственог дела представљају свршено или покушано кривично дело или кажњиве припремне радње за односно дело.

Имајући у виду наведено продужено кривично дело треба тражити у простору између јасно одвојених, самосталних, изолованих кривичних дела учињених у реалном стицају и оних кривичних дела код којих заиста постоји природно јединство код којих се проблем обједињавања мање или више и не поставља. То је веома широк простор и сасвим је сигурно да конструкцијом продуженог кривичног дела не треба да обухвати целог.⁵

А. Обавезни елементи

Правна теорија и судска пракса су искристалисале неколико општих и обавезних елемената неопходних за постојање продуженог кривичног дела. То су услови који у сваком конкретном случају примене ове конструкције морају бити присутни. Поред њих, за постојање ове конструкције тражи се и постојање једног или више факултативних елемената.

1. Идентитет (истоветност) учиниоца кривичног дела. Први обавезан елемент продуженог кривичног дела представља околност да је једно лице извршило више истих или истоветних кривичних дела. То значи да једно исто лице може да буде извршилац свих дела која улазе у састав продуженог кривичног дела или пак да учествује у њиховом остварењу не само као извршилац, већ и као помагач, подстрекач или организатор. При томе се могу појавити различите комбинације ових улога једног истог лица.

Истина, у кривично-правној теорији се по овом питању могу наћи различита схватања. По једном схватању ако једно лице учествује у остварењу више кривичних дела у разним улогама (тј. у неким делима као извршилац, а у неким као саучесник) неки аутори (Фрањо Бачић) сматрају да нема продуженог кривичног дела. Други аутори (Јанко Таховић, Љубиша Јовановић) сматрају да и у оваквим

⁵ Илија Симић, *Продужено кривично дело, Биљен судске праксе Врховној суда Србије*, број 3/1995, стр. 235.

ситуацијама постоји продужено кривично дело јер се тражи идентитет учиниоца дела, а не извршиоца.

Наша судска пракса обилује многобројним примерима који говоре у прилог предњег навода.

Тако Врховни суд Србије⁶ закључује да продужено кривично дело тешке крађе постоји без обзира на то да ли је учинилац неке од радњи које улазе у састав тог дела учинио самостално, а неке у заједници — саизвршилаштву са другим лицима.

Када се више лица удруже за вршење крађа па нека од њих одустану после извршења извесног броја крађа које се због постојања потребних услова имају квалификовати као једно продужено кривично дело тешке крађе, то они извршиоци који су одустали од даљих радњи извршења овог продуженог кривичног дела не могу одговарати и за радње истог тог дела извршене од осталих извршилаца, нити они извршиоци који су се накнадно придружили могу одговарати за радње које су раније извршене. Ово због тога што сваки од извршилаца продуженог кривичног дела тешке крађе може одговарати само за оне радње тог продуженог кривичног дела у којима је на било који начин и сам учествовао, односно само за радње извршене заједничком акцијом и његовом и осталих извршилаца.⁷

Исто тако када је оптужени противправно присвајање извршио делом као старији малолетник, а делом као пунолетан, у његовим радњама има законских обележја само једног продуженог кривичног дела.⁸

Ако учинилац више кривичних дела која због међусобне повезаности чине само једно продужено кривично дело у неким радњама учествује као извршилац, а у другим као саучесник, одговара као извршилац само једног продуженог кривичног дела.⁹

2. Идентитет кривичних дела је други обавезан елеменат продуженог кривичног дела. Наиме, сва кривична дела која улазе у састав ове конструкције треба да буду исте врсте или да се пак појављују као различити облици једног истог кривичног дела тј. треба да постоји идентитет законског бића кривичног дела.

То у првом реду значи да је учинилац предузео више радњи и тиме проузроковао више забрањених последица. Извршена дела треба да су таква да се по својој природи могу појавити као продужено кривично дело. Но, пракса прихвата да постоји продужено кривично дело ако нека од дела која улазе у састав ове конструкције представљају квалификовани или привилеговани вид основног кривичног

⁶ Пресуда Врховног суда Србије Кж. I 789/74.

⁷ Решење Врховног суда Србије Кж. I 1427/76.

⁸ Пресуда Врховног суда Србије Кж. 60/67.

⁹ Пресуда Врховног суда Србије, Кзп. 87/89.

дела па се тада продужено кривично дело квалификује према најтежој квалификацији.

Извршено је једно кривично дело самовлашћа када је то дело учињено једном радњом истовремено према више лица, а продужено кривично дело постоји ако је то дело учињено са више истоветних радњи у различитим размацима времена.¹⁰

Као продужено кривично дело могу се појавити два или више свршених кривичних дела, али се може појавити и покушај неког кривичног дела. У таквом случају се продужено кривично дело квалификује према тежем кривичном делу.¹¹

Ако једно лице изврши у краћим временским размацима према истом оштећенику две крађе па једна од њих садржи елементе крађе, а друга елементе тешке крађе онда ће се обе ове радње квалификовати као једно продужено кривично дело тешке крађе, а не као два кривична дела у реалном стицају.¹²

3. Сва кривична дела треба да буду учињена у одређеном временском интервалу (континуитету). То значи да између појединих кривичних дела треба да постоји временски континуитет без икаквих прекида. Међутим, питање у ком временском периоду морају бити извршена сва кривична дела која улазе у састав продуженог кривичног дела није решено на јединствен начин ни у теорији ни у пракси. Сви се аутори наине слажу да тај период времена не може бити тако велики да се изгуби временска веза између појединих дела с обзиром да се свако следеће кривично дело појављује као наставак, продужење претходног кривичног дела.

Постојање временског континуитета између појединих кривичних дела зависи пре свега од природе извршених кривичних дела. Због тога је тешко одредити неке објективне критеријуме када тај временски континуитет постоји, а када не постоји. Дакле, временски континуитет постоји само у случајевима када се једна радња извршења временски надовезује на претходну исту радњу. Према томе, дужи временски интервали између појединих радњи које свака за себе представљају обележје одређеног кривичног дела искључује постојање продуженог кривичног дела.

Временски размак између појединих радњи може бити кратак тако да све радње буду извршене у току једне ноћи, али и врло дуг па се сматра да он може да траје и годину дана. У сваком случају питање временског континуитета између свих извршених кривичних дела представља фактичко питање које суд решава у сваком конкретном случају.

Продужено кривично дело се најчешће јавља као дело које се врши искоришћавањем исте прилике, исте ситуације или истог од-

¹⁰ Пресуда Врховног суда Југославије Кж. 51/67.

¹¹ Пресуда Врховног суда Србије Кз. 1007/69.

¹² Пресуда Одељења Врховног суда Србије у Приштини Кж. 340/64.

носа па стога неки аутори сматрају да ове околности треба да буду један од критеријума за одређивање временског континуитета. То другим речима значи да између извршених кривичних дела треба да постоји извесна унутрашња временска повезаност која указује да је у природном и логичком смислу у питању једно јединствено кривично дело.

За постојање продуженог кривичног дела крађе потребно је да дела у саставу продуженог кривичног дела једно другом следеју у кратким временским размацима колико је потребно да се изврши продужено кривично дело у целости.¹³

Но, судска пракса бележи и случај када је учинилац осуђен за продужено кривично дело преваре извршено тако што је у току 14 месеци преварио 20 различитих друштвених или приватних предузећа.¹⁴

Када оптужени у периоду од 40 дана изврши пет тешких крађа на штету разних трговинских радних организација ради се о једном продуженом кривичном делу тешке крађе. Оптужени је извршио истина више одвојених радњи које свака за себе садрже обележја кривичног дела тешке крађе, али исто тако стоји и одређени крађи временски континуитет између тих појединачних радњи као и скоро истоветност оштећеника, јединство умишљаја за прибављање противправне имовинске користи, па је у том случају ваљало ове радње оптуженог квалификовати као једно продужено кривично дело тешке крађе.¹⁵

Б. Факултативни елементи

Поред постојања општих или обавезних елемената да би се у конкретном случају могло радити о конструкцији продуженог кривичног дела потребно је да буду испуњени бар један или више факултативних елемената.

1. Први факултативни елемент јесте идентитет оштећеног или пасивног субјекта. Идентитет оштећеног је нужан за конструкцију продуженог кривичног дела када су повређене личне вредности човека: живот, тело, част, слобода, неповредивост стана и писама, заштита тајни. Сва кривична дела која улазе у конструкцију продуженог кривичног дела морају да буду извршена према истом оштећеном (правном или физичком лицу). Ако су ова дела вршена према различитим лицима онда нема места конструкцији продуженог кривичног дела већ ће постојати стицај дела.

Но, у кривично-правној теорији могу се наћи мишљења да овај елемент није обавезан услов за постојање продуженог кривичног

¹³ Решење Округног суда у Крагујевцу Кз. 34/79.

¹⁴ Пресуда Врховног суда Србије Кж. I 288/95.

¹⁵ Пресуда Врховног суда Србије Кжм. 119/87.

дела. Уместо идентитета оштећеног тако се истичу идентитет нападнутог објекта код свих учињених кривичних дела или да су сва дела извршена на исти начин, истим средствима или да између њих постоји бар просторна повезаност по месту извршења, да је у њиховом извршењу коришћена иста ситуација, иста прилика или исти однос. Постојање ових елемената једног или више њих чини ону везу која низ самосталних кривичних дела повезује у једну јединствену целину.

Оптужени је проваљивањем трију продавница у разним местима које су припадале истом предузећу извршио једно продужено кривично дело тешке крађе, а не три дела у стицају.¹⁶

Окружни суд је оптуженог код извршења девет кривичних дела тешке крађе учињених истина у релативно кратком временском раздобљу огласио кривим за једно продужено кривично дело тешке крађе иако се радило о девет различитих оштећеника.¹⁷

Када оптужени у периоду од 40 дана изврши пет тешких крађа на штету разних трговинских радних организација ради се о једном продуженом кривичном делу тешке крађе.¹⁸

Истоветност оштећеног је факултативан елеменат за постојање продуженог кривичног дела и у начелу то није услов да се једна континуирана делатност учионица правно оцени као јединствено кривично дело, али представља важан елеменат да би више истоврсних дела са становишта животног и логичког резоновања представљало јединствену природну целину.¹⁹

Кривична дела учињена на штету друштвене и приватне имовине могу бити обухваћена једним продуженим кривичним делом ако су испуњени услови који оправдавају такву правну оцену дела јер сви облици својине у кривично-правном смислу уживају исту правну заштиту.²⁰

2. За постојање продуженог кривичног дела потребно је да постоји јединство умишљаја у односу на сва извршена кривична дела. Јединство умишљаја значи да учинилац треба да има јасну представу о читавој својој делатности (радњи, последици и узрочном односу између њих), о времену и месту, о начину остваривања дела и о укупном резултату свих остварења.

За разлику од овог схватања у литератури се могу наћи мишљења да јединствени умишљај не треба схватити тако компактно и комплетно, јер то претпоставља постојање једног плана већ треба узети да он постоји и онда када учинилац има само једну општу представу о вршењу својих дела која улазе у састав продуженог кривичног дела при чему он доноси појединачну одлуку код извршења сваког појединачног кривичног дела.

¹⁶ Пресуда Врховног суда Србије Кжм. 442/70.

¹⁷ Пресуда Врховног суда Србије Кз. 1886/68.

¹⁸ Пресуда Врховног суда Србије Кжм. 119/87.

¹⁹ Пресуда Врховног суда Србије Кзз. 53/90.

²⁰ Пресуда Врховног суда Србије Кж. I 783/91.

Но, има и аутора који сматрају да је за постојање продуженог кривичног дела потребно да постоји јединство умишљаја или јединство нехата. То значи да продужено кривично дело може постојати и онда када су заступљени сви напред наведени елементи, а ова конструкција не постоји ако су нека дела учињена са умишљајем, а нека са нехатом.

3. У теорији кривичног права постоје схватања према којима је за постојање продуженог кривичног дела потребно да постоји јединство простора у коме се врше сва кривична дела, искоришћавање исте прилике, искоришћавање истог трајног односа, улажење појединих делова у заједничку последицу и јединство нападнутог добра (објекта радње извршења).

За конструкцију продуженог кривичног дела потребно је да постоје неки од факултативних или сједињавајућих елемената који према конкретним приликама могу бити различити. Али сви они треба да доводе до тога да се по природном животном гледању целокупна делатност показује као јединствена а која уједно са криминално-политичког гледишта оправдава јединствено кажњавање унутар казних оквира прописаних за односно кривично дело у закону.

Окривљени није у реалном стицају извршио више истоврсних кривичних дела већ једно продужено кривично дело ако су истоврсна дела извршена у одређеном временском континуитету искоришћавањем исте прилике и обухваћена заједничким умишљајем.²¹

Идентитет оштећеног, јединствени умишљај и истовременост извршења кривичног дела — чињење и нечињење — нису неопходни да би се одређена делатност могла оквалификовати као продужено кривично дело. Када се више кривично-правних делатности третирају као једно продужено кривично дело, то се дело правно квалификује према најтежем облику извршених дела.²²

Када оптужени у току исте ноћи у истом подруму обије подрумске просторије четири власника и из њих одузме разне ствари чини једно продужено кривично дело, а не четири кривична дела тешке крађе.²³

4. ПРАВНА ПРИРОДА ПРОДУЖЕНОГ КРИВИЧНОГ ДЕЛА

Продужено кривично дело је правна конструкција која се базира на реалном стицају. Наиме, узима се да постоји једно кривично дело иако је у стварности од стране истог лица учињено више истих или истоврсних кривичних дела. Овде у ствари постоји привидни реални стицај. На бази правне претпоставке да постоји само једно кривично дело, за продужено кривично дело се у једном судском поступку изриче једна пресуда и само једна казна.

²¹ Пресуда Врховног суда Србије Кзз. 5/82.

²² Решење Врховног суда Србије Кз. 23/89.

²³ Пресуда Окружног суда у Београду Кж. 880/95.

За разлику od продуженог кривичног дела као једне правне конструкције коју су створиле теорија и пракса кривичног права, постоје случајеви када по законском опису неког кривичног дела низ одвојених радњи представља једно кривично дело иако би и само једна предузета радња такође представљала то кривично дело (нпр. несавесно поступање у вршењу службе). Ако је пак овакво дело извршено са више одвојених радњи такође постоји само једно кривично дело, а не продужено кривично дело. У случају да је овакво дело извршено са више радњи нема реалног стицаја, он је само привидан.

Значај стварања конструкције продуженог кривичног дела има и велику практичну важност. Тако се као време извршења овог дела узима цело време извршења свих кривичних дела која улазе у његову конструкцију. За питање времена извршења дела везана је застарелост кривичног гоњења. Застарелост гоњења почиње да тече од момента када је извршено последње дело из састава продуженог кривичног дела. Код продуженог кривичног дела време застарелости се рачуна засебно и одвојено за сваку кривично-правну радњу која улази у састав продуженог кривичног дела.²⁴

Место извршења продуженог кривичног дела је место свих појединих радњи и свих појединих последица. Такође и примена амнестије и помиловања се односи на сва кривична дела у целини. Продужено кривично дело у себе укључује и два веома важна принципа кривично-процесног права: *ne bis in idem* (не може се два пута судити у истој ствари) и *res iudicata* (принцип пресуђене ствари). Наиме, сматра се да су изреченом пресудом обухваћена сва кривична дела из серије која чине продужено кривично дело како за она за која је суђено тако и за она за која није суђено и која нису била позната. У новом судском поступку се таквом учиниоцу не би могло судити за нека кривична дела која су новооткривена осим ако неко такво ново дело не представља тежи облик од дела за која је учиниоцу већ суђено. Поступак се у таквом случају може обновити само у случају ако би новооткривено дело из серије учињених дела битно утицало на одмеравање казне у конкретном случају (чл. 404. ст. 6. Закона о кривичном поступку).

Под продуженим кривичним делом као посебном правном категоријом кривичних дела треба разумети само комплексне случајеве криминалне делатности једног истог лица који се у животу појављује као јединствена целина тј. случајеве када једно исто лице са више радњи извршења почини већи број истоврсних кривичних дела, али међусобно тако повезаних да појединачне радње извршења губе своју индивидуалност и добијају карактер саставних делова јединствене криминалне делатности тога лица. Међусобна повезаност појединачно учињених радњи извршења испољава се у оваквим случајевима у вршењу кривичног дела исте врсте, односно његових квалификова-

²⁴ Пресуда Врховног суда Србије Кж. 1235/88.

них или привилегованих облика, затим у појави узастопног понављања истоврсне криминалне делатности као и у неким другим појавама које појединачно почињене радње извршења спајају у јединствену природну целину.²⁵

5. ЗАКОНСКО ОДРЕЂИВАЊЕ ПРОДУЖЕНОГ КРИВИЧНОГ ДЕЛА

С обзиром на своју честу примену у судској пракси конструкција продуженог кривичног дела је наметнула пред теорију низ питања. Прво, да ли се на овај начин непотребно проширује сам појам кривичног дела (иначе одређен у чл. 8. КЗ СРЈ) који у даљој конвенци доводи у сумњу и доследну примену принципа легалитета (законитости кривичног дела и казне). Друго, његова примена представља такође један корак даље у олакшавању правног положаја па и кривичне одговорности учиниоца продуженог кривичног дела што не мора увек да буде оправдано ни у духу остварења циљева криминалне политике.

Имајући све то у виду наш законодавац је приликом припреме новог законског текста у предлог Општег дела Кривичног законика чији је текст утврђен јуна 1996. године изричито предвидео институт продуженог кривичног дела у члану 54.

Према законском предлогу продужено кривично дело чини више истих или истоврсних кривичних дела која по својој природи могу бити продужено кривично дело учињених у временској повезаности од стране истог учиниоца која представљају једну природну и логичну целину.

За постојање продуженог кривичног дела закон тражи и испуњење неког од факултативних услова (елемената) као што су: истоветност оштећеног, истоврсност повређених добара, заједничка последица, исти циљ, исти начин или исто средство извршења, коришћење исте ситуације, коришћење истог трајног односа, јединство места или простора извршења дела или постојање јединственог умишљаја учиниоца.

Из овако одређеног појма и елемената продуженог кривичног дела видимо да је наш законодавац готово у целости прихватио сва достигнућа наше кривично-правне теорије и судске праксе. При томе ако продужено кривично дело обухвата лакше и теже облике истог дела сматраће се да је продуженим кривичним делом учињен најтежи облик тог дела. Ако се пак тежи облици кривичног дела одређују према тежој последици продужено кривично дело се такође одређује према укупној последици тога дела.

На овај начин су живот и пракса претходили законодавцу па су разрађене и проверене услове (елементе) и дефиниције преузете у

²⁵ Пресуда Врховног суда Југославије Кз. 32/65.

законском тексту чиме је поново потврђена неопходност јединства теорије, закона и праксе у јединственом циљу — заштити друштва од свих облика и видова криминалитета уз поштовање законитости.

CONTINUED CRIMINAL ACT IN THEORY AND PRACTICE

Dr Dragan Jovašević

Summary

The author describes the concept and elements of the continued criminal act, the continued criminal act as a law construction and legal issue of this act in the proposal of new Criminal Statute.

Key words: continued criminal act, concept, elements, law construction, Criminal Statute.

Филиј Филијовић, д-р фил. правник
 Енергопројект-Високоградња ДД, Београд

ПРЕДСЕДНИЧКИ ИЗБОРИ У СЈЕДИЊЕНИМ АМЕРИЧКИМ ДРЖАВАМА*

Опчињен функцијом Председника САД, или пак самим собом, како многи тврде, бивши амерички председник Линдон Б. Џонсон, започињући своје мемоаре, записао је: „Нитко не може с председником САД искусити част и душевне муке његова положаја. Нитко не може с њим подијелити величанствен поглед што се пружа с врха његове моћи. Нитко не може с њим подијелити терет његова одлучивања или делокруг његових дужности... Председник представља све људе и мора се суочити са свим проблемима. Мора бити одговоран, како то он види, за добробит свакога грађанина и мора бити осјетљив на жеље сваке групе. Он не може одабрати своје проблеме, јер они надолазе због његова положаја. Због тога је његово искуство јединствено међу његовим суграђанима Американцима.”¹

Кроз ову мисао Џонсон је у ствари навео неке од најзначајнијих карактеристика америчког председништва.

Моћ, коју помиње, заиста је импресивна. Начело поделе власти, које је овде најдоследније примењено, у центар политичког система поставља Председника. Он је шеф егzekутиве и уједно шеф државе. Не постоји ниједан орган са којим би делио вршење извршне власти и одговорност проистеклу из тога. На челу је огромне и моћне администрације. Врховни је командант оружаних снага. Води спољну политику и представља земљу у иностранству. Тенденција јачања извршне власти кроз све чешћу праксу делегирања власти од Конгреса Председнику, доводи до још веће концентрације моћи у рукама Председника, чинећи његов положај, посебно у послератном перио-

* Рад примљен: 15. X 1996. (Објављује се скраћена верзија рада.)

¹ L. B. Johnson, *Pogled unatrag, memoari 1963—1969*, Загреб 1974, стр. 21.

ду, несумњиво доминантним у политичкој организацији САД. Уз то, напуштањем политике изолационизма крајем I светског рата и активним укључивањем огромне политичке, војне и економске снаге Сједињених Држава у међународне релације, значај председничке функције добија нови квалитет, а последице политичких одлука и потеза Председника увелико прелазе границе САД.

Донсон надаље тврди да „председник представља све људе”. Председник САД заиста јесте једини изборни функционер из врха федералне власти који је, посредно, изабраник свих грађана САД, и који представља нацију у целини. У земљи толике етничке, конфесионалне и културне разноликости, израженог локализма и социјалне фрагментираности, Председник, поред Устава и државних обележја, јесте симбол јединства америчке нације. Зато он и „мора бити одговоран за добробит свакога грађанина и мора бити осјетљив на жеље сваке групе”. Америка се са пуно разлога назива земљом мањина и у њој је увек био развијен осећај за мањинска права. То је и разумљиво, јер, „већина у овој земљи замислива је само као скуп мањина”.² Још од стварања федерације, установљивања њених политичких институција као и у свим преломним тренуцима у историји земље, увек се тежило проналажењу компромисних решења. Мноштво различитих утицаја и интереса према којима Председник мора имати обзира, условљавају већ традиционално добро избалансирану политику прихватљиву за што шири круг фактора у политичком животу. Стога, за разлику од европских искустава, партијска припадност Председника није основна детерминанта његових политичких потеза.

На крају размишљања о председничкој функцији, Линдон Донсон констатује да је „његово искуство јединствено међу његовим суграђанима Американцима”. Без обзира на велику власт и моћ коју има, значај и почасти које му се указују, Председник је само обичан човек, суграђанин осталих Американаца, добро (али не и претерано) плаћени службеник, који на одређено време врши најважнију јавну функцију. По истеку мандата, Председник се повлачи у приватан живот, где пише мемоаре или узгаја кикирики, одлази у легенду или, ређе, у заборав.

Положај Председника САД утемељен је одредбама америчког Устава, али неки, чак веома битни сегменти председниковања каналирани су уставним обичајима насталим на искуству функционисања институције председништва. Важност и доминација председничке функције у битном су утицали на оригинално решење избора америчког Председника.

А, управо начин избора Председника, било је једно од најспорнијих питања са којим су се суочили творци Устава САД — *очевидни оснивачи (founding fathers)*. Стриктно применивши идеју о подели власти, онемогућили су солуцију по којој би Председника бирао Кон-

² П. Б. Јовановић, *Савремени политички системи*, II, Нови Сад, 1991, стр. 79.

грес као представничко тело. Али, очеви оснивачи зазирали су и од непосредног избора Председника од стране бирача, јер су сматрали да би Председник тиме добио основ за демагошки став па и тиранске облике понашања. Оригинално решење пронађено је у увођењу још једног фактора у процесу избора Председника. Тај фактор су електори одн. изборници, који се бирају у државама. Свака држава бира онолики број електора који је једнак броју њених представника у Конгресу, а електори бирају Председника. Тиме се постигло да Председник није непосредно изабран од стране бирача, али бирачи (бирајући електоре) имају пресудан утицај на његов избор. Тиме и државе добијају извесну улогу у избору Председника.

Да би неко могао бити изабран за Председника САД неопходно је да је по рођењу држављанин САД, да је стар најмање 35 година и да је најмање 14 година резидент Сједињених Држава. Начин избора Председника регулисан је у II члану, одсек 1. Устава. Кључни елемент у избору јесу електори. Свака држава има их онолико колико износи збир њених представника у Представничком дому и Сенату (од 3 до 50). Према Уставу, свака држава бира електоре „на начин како њено законодавно тело одреди”. У почетку су то чинила сама законодавна тела, али од средине XIX века у свим државама тај избор препуштен је непосредно бирачима.

Избори за електоре одржавају се сваке преступне године, првог уторка после првог понедељка у месецу новембру. Изборници се бирају по листама (at ladge), по принципу „unit rule”, што значи да листа која је добила већину у датој држави даје све изборнике. Услед тога, сви изборници из једне државе су из исте странке. Они ће, наравно, гласати за свог председничког кандидата. Зато, већ по пребројавању гласова за електоре Америка зна свог новог Председника.

Временом је, услед развоја партијског система, улога и значај изборника потпуно промењена. Очеви оснивачи у њима су видели добро обавештене и оштроумне људе који су неопходни у том сложеном процесу.³ Данас се, међутим, у већини држава на листама уопште и не налазе имена изборника већ само кандидата за Председника и Потпредседника.

Изабрани електори састају се првог понедељка после прве среде у месецу децембру, у изборним колегијама по својим државама, где приступају гласању. Како су сви електори једне државе из исте странке, гласају за истог председничког кандидата. Одступања од првог правила потпуно су занемарљива. Електори се бирају из редова угледних, утицајних и оданих страначких личности. Њихов став приликом гласања објаснио је један изборник: „Ја нисам изабран да мислим, већ да гласам”.⁴ Резултати гласања из свих држава адресују се на председника Сената и шаљу у седиште владе. Трећег јануара наредне године, на заједничкој седници оба дома Конгреса приступа

³ Хамилтон—Медисон—Џеј, *Федералистички списи*, № 68, стр. 392.

⁴ Б. Шпадијер, *Председнички избори у САД 1968*, стр. 34.

се пребројавању гласова. Изабран је кандидат који је освојио апсолутну већину гласова изборника. Како данас има укупно 538 изборника, за победу је потребно 270 гласова. Будући да је у Америци развијен двопартијски систем, где само два кандидата имају реалних шанси да буду избрани, један увек добија тражену већину, те се овим процесом избора завршава. Али, Устав предвиђа и могућност да ниједан кандидат не освоји довољну већину. У том случају одлука се препушта Представничком дому који бира између три кандидата са највећим бројем гласова. Гласање се одвија тајно а свака држава има један глас. За избор је потребна апсолутна већина, уз обавезан кворум од 2/3 држава.

Нови Председник ступа на дужност у подне 20. јануара, када уједно истиче мандат његовом претходнику.

Толико о изборном поступку каже Устав. Из његових одредби не може се ни приближно закључити како се избори одвијају у стварности. Данас је то грозничава утакмица две политичке странке које за ову прилику стављају у погон своје моћне партијске машинерије.

Изборни систем за Председника САД честа је тема расправа како стручне тако и шире јавности. Мета жестоких критика јесте изборни систем као целина, али и сви његови елементи; од улоге и значаја електора, принципа unit rule приликом њиховог избора, номинационе борбе, па све до понашања кандидата у председничкој кампањи.

Несумњиво најтамнију страну избора представља до очигледности огољена трговина интересима, посебно изражена у номинационој борби. Велико ценкање у којем учествују кандидати, партијски лидери, локални моћници, финансијски магнати и групе разних профила, доводи до тога да су погодбе и „дентлменски споразуми” основне радње у овом делу кампање. Све то чини огроман контраст суптилној идеји очева оснивача који су са толико осећаја за политички реализам, уважавање интереса држава и права грађана, осмислили изборни систем. Као што смо видели, многи од елемената изборног процеса су, развојем двопартијског система, изгубили или чак потпуно променили свој првобитни смисао, тако да су председнички избори данас далеко од оног што су њихови творци замишљали. Ипак, не треба изгубити из вида да горе наведене негативности неминовно прате изборе и у развијеним европским демократијама, с тим што су оне овде у правом смислу „закулисне радње”, далеке од очију јавности, скривене идеолошким флоскулама у којима Европа никада није оскудевала. Свему томе ипак не треба придавати фатални значај. Пре то треба посматрати као неминовни нуспродукт уходаног и добро разрађеног плуралног страначког система на којем

почива савремена демократија као, ипак, „најмање лош од свих облика владавине”.

Иако се готово пред сваке изборе поставља питање реформе изборног система, председнички избори остали су непромењени.

Разлог томе, можда би, између осталог, ваљало потражити и у особеном америчком менталитету у којем је дубоко укореењена жеља за успехом. Изборни процес, управо такав, са свим манама и недостацима, захтева од председничког кандидата да буде борац, одлучан и непоколебљив. Он мора бити спреман на велика улагања, ризик и напор у неизвесној трци где победник односи све. Уласком у кампању, кандидат постаје објектом општег (углавном негативног) интересовања. Многе блиставе политичке каријере бесповратно су потонуле у немирном мору председничке кампање. Зато за Американце Председник није само симбол јединства нације, гарант њихове слободе и заштитник њихових права, већ и отелотворење победника, човек који је захваљујући способности, храбрости и издржљивости, остварио свој циљ, фамозни амерички сан на један од безброј начина. Уосталом, Американци су одувек с поносом истицали да је њихова земља „the land of the freedom and the home of the brave”.⁵

⁵ „Земља слободе и дом храбрости.”

ПРИКАЗИ

Драган Драшковић: „СТРЕЛНА РАНА“*

Медицински факултет у Новом Саду, 1996, стр. 180

Монографија групе аутора о стрелној рани — ass. dr Драгана Драшковића, mr iur. sci. Павла Савића, проф. др Драгише Поповића, проф. др Милана Симића, проф. др Светолика Аврамова и mr med. sci. dr Биљане Драшковић — изашла је у издању Медицинског факултета Универзитета у Новом Саду 1996. године. Разлог њеног објављивања уредник др Драган Драшковић објашњава учесталостју овог вида повређивања у последњих неколико година.

Стрелна рана је обрађена са аспекта балистике и затим медицине, пре свега судске, а у малој мери и хирургије. Кривично-правни аспект је само поменуто.

У поглављу које нас уводи у проблем теме овог рада указано је на еволуцију оружја од хладног приручног, преко хладног обрађеног, односно прављеног до ватреног. Еволуција оружја је последица еволуције његове намене — од основне намене за лов до основне намене за ратовање. Најзначајнији моменти ове еволуције су проналазак барута, који је омогућио прављење ватреног оружја, усавршавање система паљења и проналазак бездимног, одн. малодимног барута, као основа за сигурно паљење и аутоматско функционисање оружја.

У следећем поглављу насловљеном са „Ручно ватрено оружје“, након дефинисања ручног ватреног оружја као оног које, с обзиром на димензије и масу, може користити једно лице, даје се основна и најочигледнија подела ове врсте оружја (у складу са Европском конвенцијом о контроли набављања и држања ватреног оружја од стране појединаца из 1987, СФРЈ је ратификовала 1991) на кратко и дуго — према укупној дужини оружја и дужини цеви. У оквиру ове поделе ручно ватрено оружје је затим разврстано по групама. Кратко обухвата пиштоље (у оквиру ове групе према капацитету и начину пуњења направљена је даља подела на пиштоље са једним метком,

* Рад примљен: 25. XII 1996.

деринцере и пиштоље са аутоматским пуњењем), револвере, мале аутомате и специјална оружја која се не производе серијски. Дуго је подељено по критеријуму начина пуњења и режима паљбе на неаутоматско, полуаутоматско и аутоматско, те по критеријуму намене на борбено, ловачко и спортско. Обрађена је свака од ових група, односно подгрупа, тако што је објашњен начин функционисања, првенствена намена и поједине карактеристике.

Муниција је тема II поглавља. Након дефиниције калибра — унутрашњи пречник цеви, предочава се да муниција садржи три компоненте обједињене у метку — иницијалну смешу за паљење, барутно пуњење и пројектил. Чаура обједињује све ове састојке метка. Затим се објашњава функција свих наведених делова, њихово место у метку, састав и најважније карактеристике. Развој муниције је усмерен ка повећању ефекта на циљу, смањењу масе и габарита метка. Основни дизајн метка се није променио више од једног века, али је значајно повећана његова ефикасност побољшањем конструкције пројектила, састава барутног пуњења и каписле. У овој области, у последње време ради се на промени дизајна — уместо цилиндричног квадарски облик метка, промени распореда барутног пуњења и пројектила и изради бесчаурне муниције.

Следи излагање о науци која проучава кретања пројектила, балистици, по областима — унутрашњој балистици, која проучава кретање пројектила у цеви оружја, спољашњој, која се бави кретањем пројектила кроз медијум и завршној балистици (балистика ране) која је о кретању пројектила кроз тело. Унутрашња балистика се бави термохемијом барута, пиростатиком и пиродинамиком. Настојања су у правцу повећања почетне брзине пројектила, која у највећој мери утиче на повећање кинетичке енергије пројектила. Ефекти су у већем домету, положајнијој путањи, већој тачности погађања и пробојности пројектила, без битнијих измена димензија оружја.

Спољна балистика изучава све величине које утичу на кретање пројектила кроз ваздух, односно други медијум — отпор ваздуха, сила земљине теже, почетна брзина пројектила, његов облик, маса, попречно оптерећење и о њима је реч у овом делу рада. У овом контексту аутори помињу нову врсту оружја, са полигоналним цевима (унутрашњост има облик шестоугла са заобљеним теменима, без посебних жљебова). Дају се подаци о максималним дOMETИМА појединих врста муниције.

Продор, кретање пројектила кроз тело и његово дејство на ткива су у домену унутрашње балистике. У овом делу аутори излажу о сили потребној да пробије отпор коже, о начину њеног рачунања и затим, о оштећењима која пројектил производи у телу — регији директног оштећења (канал ране) и регији индиректног оштећења (зоне масивног и молекуларног потреса). Интензитет оштећења (величина и изглед) условљени су величином кинетичке енергије пројектила и брзином њеног губитка, особинама пројектила и особинама ткива.

У петом по реду поглављу описују се опште карактеристике стрелне ране, сврстане у три категорије с обзиром на дистанцу са које је пуцано — из апсолутне, релативне близине и даљине. Карактеристичне разлике постоје између прве две категорије — у изгледу дефекта коже, величини улаза у односу на пречник пројектила, постојању, одн. непостојању нагњечног прстена, могућности постојања отиска уста цеви, изгледу излаза ране (ово последње код прострелних рана), присуство барутне тетоваже. Стрелне ране из даљине сличних су карактеристика онима нанетим из релативне близине, осим најчешћег недостатка трагова барутног сагоревања. Канал ране углавном зависи од врсте пројектила и особина погођеног ткива, без типичних карактеристика за поједине од наведених врста стрелних рана.

Након оваквог приказа стрелне ране, у следећа два поглавља дају се карактеристике стрелне ране за поједине, најчешће употребљаване калибре пиштоља, револвера и типичне пушчане калибре, а у осмом по реду поглављу назначене су и укратко описане неке стрелне ране чије поједине карактеристике одступају од уобичајених — рана изгледа кључаонице, рана са нагњечним излазом, она начињена одбијеним пројектилом, изглед канала ране код унутрашњег рикошетирања пројектила, рана од пројектила опаљеног из оружја које је имало скривач пламена, или пригушивач пуцња и експлозивне ране (настале дејством пројектила ослобођених експлозијом неког распрскавајућег средства).

Посебан наслов је дат приказу стрелних рана главе. Разлози су у специфичностима морфобалистике и последицама ових рана (водећи узрок смрти код стрелних рана). Дата је класификација с обзиром на дубину продора пројектила и затим описан изглед неких од њих. У настанку тзв. секундарних прелома пресудну улогу има унутарлобањски садржај који преноси притисак настао у привременој шупљини на кости лобање. Зоне директног и индиректног оштећења описане у оквиру подналова „балистика ране“ (унутрашња балистика), поново се помињу и објашњавају у контексту описа стрелних рана главе. Наслов поглавља најављује и обраду стрелних рана паренхимских органа, али у тексту, осим података (неименованих аутора) о проценту учешћа стрелних рана појединих органа, па и паренхимских, у укупном броју смртно устрељених и указивању на значај својстава ткива појединих паренхимских органа на екстензивност повређивања (степен еластичности ткива), нема других информација о евентуалним специфичностима ових стрелних рана у односу на опште карактеристике.

У наставку рада дају се подаци који представљају резултате статистичког истраживања (Завода за судску медицину у Н. Саду за период од 1989—1993) о броју умрлих насилном смрћу у укупном броју прегледаних, те у овом контексту, о проценту страдалих од ватреног оружја, њиховој полној и старосној структури и дистрибуцији страдалих с обзиром на узрок смрти (убилачка, самоубилачка,

задесна и непозната). Саопштавају се и подаци из студије војске САД, сачињене након вијетнамског рата, о дистрибуцији смртних повреда по деловима тела.

„Поступци везани за устреливање” су у завршном делу рада. Увиђај и аутопсија су обрађени са аспекта задатака ових поступака поводом настанка стрелне ране, односно смртног устреливања. Указано је на трагове и податке који се могу прикупити и до којих се може доћи њиховим спровођењем.

Хируршки приступ стрелној рани такође је обухваћен у овом делу рада. Специфичност повреде — стрелне ране захтева и посебност у лечењу. Посебан значај за хируршки приступ имају поједини подаци о пројектилу, његовој путањи и особинама погођеног ткива, а основна подела са овог — хируршког аспекта, јер на ране настале великим и малим енергетским трансфером. Даје се и класификација стрелних рана Међународне организације Црвеног крста (према њој стрелне ране су подељене у 12 категорија, а с обзиром на степен оштећења ткива и тип оштећених структура). Значај стављања стрелне ране у неку од познатих категорија је у омогућавању лакшег и поузданијег одређивања редоследа хируршких поступака ради спасавања појединих делова тела, односно живота повређеног.

Излагање о стрелним ранама код деце је дато са социолошког аспекта и непотребно је смештено у ово поглавље, јер није доведено у било какву везу са његовим насловом.

На крају поглавља дотакнут је кривично-правни значај стрелне ране тако што су набројана кривична дела код којих је „посебно наглашена употреба ватреног оружја”, јер је оно подобно да наруши здравље или уништи живот — неке од основних објеката заштите у кривичном праву.

И поред тога што кривично-правни аспект теме ове монографије није детаљније обрађен, налазим да подаци које садржи, пре свега они из области балистике и судске медицине, могу послужити, односно бити конзумирани у раду правника, посебно адвоката и судија.

Љубинка Кркљуш
адвокат у Новом Саду

ХРОНИКА

ХАГ, 29. новембар 1996. — Међународни трибунал за ратне злочине почињене на територији претходне Југославије изрекао је прву пресуду, осуђујући оптуженог Дражена Ердемовића на казну затвора у трајању од десет година, због учешћа у погубљењу муслиманских цивила након пада Сребренице, у лето 1995. године. Ово је, уједно, прва пресуда неког међународног кривичног суда изречена у протеклих пола века, након нирибершких и токијских процеса за злочине из II светског рата. Приликом одмеравања казне суд је имао у виду да се ради о „невољном егзекутору” који је дело признао и изразио жаљење и који је током поступка показао „значајну, пуну и безусловну” сарадњу са тужилаштвом. Оптуженог је бранио новосадски адвокат г. Јово Бабић.

* * *

НОВИ САД, 3. децембар 1996. — На Правном факултету у Новом Саду одржано је прво *такмичење у беседништву*. Адвокатска комора Војводине била је један од спонзора такмичења. Жири, у чијем раду је учествовао и представник АК Војводине, за победника је прогласио апсолвента, г. Владимира Галића.

* * *

БЕОГРАД, 3. децембар 1996. — Поводом пресуда Врховног суда Србије, којима су потврђене одлуке о поништају избора за локалне органе власти у великом броју изборних јединица где је победила опозиција, судија тог суда др Зоран Ивошевић упутио је изјаву за јавност у којој, између осталог, каже да не *прислаја*: „на поданичку улогу суда којом се избори претварају у самоименовање”; „на зависно судство у којем се суд бави „прањем” дневне политике, уместо да буде симбол правне државе”; „на послушност дневној политици и на суђење којим се угађа политичкој вољи било које партије”; „на избор судија који су лојални а нису компетентни”; „да брани државу од демократије, јер демократију треба бранити од државе ако јој није дорасла”; „на ћутање о срамоти судства, ако већ мора да црвени од стида због одлука које судству не служе на част”. У посебном писму, у коме изражавају свој протест и траже утврђивање истине, г. Зорану Ивошевићу су се придружиле и судије истог суда г. Милован Субић, г. Милован Дедијер, гђа мр Лепосава Карамарковић и г. Радослав Ђосић.

* * *

НОВИ САД, 4. децембар 1996. — Тема редовног састанка *Новосадског клуба* била је Адвокатска комора Војводине. О историји Адвокатске коморе Војводине и њеног часописа *Гласник*, и о значају, улози и проблемима адво-

катуре говорили су председник Управног одбора АКВ, г. Борђе Вебер, и главни и одговорни уредник *Гласника* АКВ г. Слободан Бељански.

* * *

НОВИ САД, 5. децембар 1996. — На *Кашедри Адвокатске коморе Војводине* одржана је расправа о радним верзијама Закона о уређењу судова и Закона о судијама. Након уводних излагања г. Борђа Вебера и г. Слободана Бељанског, значајан допринос расправи дали су проф. др Маријана Пајванчић и проф. др Момчило Грубач.

* * *

ЗРЕЊАНИН, 6. децембар 1996. — *Управни одбор Адвокатске коморе Војводине*, на седници одржаној у Зрењанину, усвојио је и јавности упутио следеће саопштење:

„1. Сведоци смо кршења више елементарних слобода и права човека и грађанина, прописаних како нашим Уставом тако и међународним правилима и конвенцијама, које је прихватила и наша држава.

2. Евидентно се крше слобода штампе и других видова јавног обавештавања (чл. 36. Устава) и слобода говора и јавног иступања (чл. 39. и чл. 40), а постоје озбиљни докази да је повређено бирачко право (чл. 34) и да је суд злоупотребљен у политичке сврхе, чиме је нарушен принцип његове независности.

3. На овај начин изневерена су поверења у државне органе, Скупштину Републике Србије и њену Владу, а нарочито у правосудне органе.

4. Подржавамо оправдане протесте грађана, студената, бројних професора факултета, јавних личности и стваралаца због кршења Уставом загарантованог бирачког права и других слобода и права и не прихватимо негирање резултата другог круга локалних избора од 17. 11. 1996. године у појединим градовима Републике Србије.

5. Подржавамо оправдане протесте судија Врховног суда Србије и судија других судова који су се у међувремену придружили захтевима за проверу злоупотребе суда у политичке сврхе и за осуду актера ових злоупотреба.

6. Кодекс професионалне етике адвоката налаже нам да се залажемо за заштиту уставности и законитости и да указујемо на појаве њиховог кршења. Због тога Управни одбор Адвокатске коморе Војводине захтева од Народне скупштине Републике Србије и Уставног суда Југославије да без политичких притисака дају оцену о кршењу слобода и права грађана и о законитости поништавања другог круга избора за локалне органе власти и да предузму мере да се последице незаконитих поступака хитно отклоне.”

Иако је саопштење упућено свим водећим гласилима и обема информативним агенцијама у земљи, његове основне поставке објављене су само у листовима *Наша борба* и *Независни*.

* * *

КОПАОНИК, 13—17. децембар 1996. — У организацији часописа *Правни живот* и Удружења правника Србије, у присуству преко 2.500 учесника, одржан је *X јубиларни сусрет Копаоничке школе природној праву*. Осим рада проф. др Стевана Врачара о Томи Живановићу, коме је овогодишњи сусрет био посвећен, и основног реферата проф. др Слободана Перовића („Prolongatio iuris naturalis”), представљен је још 261 реферат, на 6 катедри

и у 23 секције. Реферати су штампани у 4 тома на укупно 3577 страница, а издата је и посебна богато опремљена публикација *Десет година Копаоничке школе природног права*. Међу референтима било је и 25 адвоката и 3 адвокатска приправника, од којих су два адвоката (др Јанко Кубињец и Слободан Бељански) и два приправника (Филип Филиповић и Милош Николић) чланови Адвокатске коморе Војводине.

На завршном пленарном заседању посебно признање одато је *Гласнику АКВ*, који је током 1996. године објављивао поруке IX сусрета и на тај начин, као својеврсни духовни спонзор Школе, допринео да њене идеје буду непрекидно присутне.

* * *

КОПАОНИК, 17. децембар 1996. — Учесници *X јубиларног сусрета Копаоничке школе природног права* огромном већином гласова (само 4 гласа против и 9 уздржаних) усвојили су следећу декларацију:

„Полазећи од начела Копаоничке школе природног права, уводне речи проф. С. Перовића, објављених прилога и расправе на свим катедрама и секцијама, учесници *X јубиларног сусрета правника Копаоничке школе природног права* посебно истичу потребу да се и у нашој земљи успостави правни поредак у духу идеје владавине права и правне државе.

Да би се то постигло потребно је успоставити:

1. делотворну уставност којом се постављају границе свакој самовољи државне власти и зајемчује неприкосновена сфера слободе;

2. одговарајући склад ваљаних закона и њихове примене;

3. истинску независност судова и других правосудних органа, у циљу објективног и непристрасног суђења, чиме би се спречило свако уплитање у њихов рад, посебно политичких странака и извршне власти;

4. неприкосновеност личних, грађанских и политичких права и одговарајућа процесна јемства у случају њихове повреде;

5. слободу јавног информисања и право грађана да посредством јавних медија буду објективно, правовремено, истинито и потпуно обавештени.

Копаоничка школа природног права изражава забринутост што је одлукама о поништавању локалних избора доведено у питање поверење грађана у рад судова и у правосудни и правни систем у целини.

Изборни поступак мора се најхитније ускладити са светским стандардима и општеприхваћеном демократском процедуром.

Ово је од животног значаја за развој правне државе и заштиту слобода — идеала за које се тако упорно, без икаквих резерви и доследно залаже већ десет година Копаоничка школа природног права.”

* * *

БЕОГРАД, 18. децембар 1996. — *Независна Комисија Удружења правника Србије*, у анализи судских поступака вођених поводом новембарских избора за локалне органе власти, утврдила је три грубе незаконитости: 1. ускраћено је право политичкој организацији „Заједно” да учествује у поступку; 2. није поштовано начело утврђивања истине; 3. злоупотребљен је правни институт пуне судске јурisdикције. Комисија је закључила да се овако тешке повреде не могу правдати правним незнањем, већ се може радити само о нарушавању независности суда и о руковођењу суда политичком целисходношћу. Такође је закључила да су овакве судске одлуке, будући да се њима поништава воља већине грађана у великом броју изборних јединица, негација владавине права и принципа демократије. Извршном одбору Удружења пра-

вника Србије Комисија је предложила да ову стручну анализу стави на увид јавности и упути Народној скупштини Републике Србије, свим судовима у Републици и Министарству правде.

* * *

БЕОГРАД, 20. децембар 1996. — На челу са г. Фелипе Гонзалесом, бившим шпанским премијером, у Београд је допутовала делегација Организације за европску безбедност и сарадњу са циљем да утврди чињенице о другом кругу избора за локалне органе власти у Србији. У часу доласка делегације, протести грађана и политичке организације „Заједно”, изазвани уверењем у манипулације изборних комисија и судова на штету опозиције, трајали су у Нишу тридесет трећи дан, а у Београду тридесет први дан. Истовремено, истоврсни протести студената Београдског универзитета трајали су двадесет девети дан, а Новосадског универзитета осамнаести дан.

* * *

НОВИ САД, 26. децембар 1996. — У организацији часописа *Право — теорија и пракса* у Матици српској одржана је промоција књиге *Привредно право и привредни развој*, посвећена научном и образовном раду проф. др *Славка Царића*.

* * *

НОВИ САД, 26. децембар 1996. — На *Катедри Адвокатске коморе Војводине* предавање на тему „Да ли нам је потребан омбудсман?” одржао је професор и декан Правног факултета у Новом Саду, др Драган Милков.

* * *

ЖЕНЕВА, 27. децембар 1996. — Шеф мисије Организације за европску безбедност и сарадњу, г. *Фелипе Гонзалес*, саопштио је закључак да разлози које су судови наводили приликом поништавања победе опозиције у другом кругу избора за локалне органе власти у Србији, „не би могла да прихвати ниједна демократска земља”, а да и власти и све политичке снаге у СРЈ морају прихватити резултате избора од 17. новембра 1996. године, према којима је коалиција „Заједно” победила у 13 општина у унутрашњости Србије и у 9 општина у Београду.

* * *

БЕОГРАД, 27. децембар 1996. — *Председништво Удружења правника Југославије и Црне Горе и Извршни одбор Удружења правника Србије* објавили су своје оцене и закључке, према којима судске одлуке о другом кругу локалних избора у Србији, донесене од стране неодговарајућих већа и без поштовања основних правних принципа, представљају негацију прокламоване владавине права и начела легалитета у поступку остварења изборног права грађана. Упућен је апел свим општим и индивидуалним чиниоцима права и правног система да се очува независност суда и указано је да и даље постоји могућност правног решења — подизањем захтева за заштиту законитости.

С. Б.

НОВИ САД, 10. јануар 1997. — На седници одржаној 10. I 1997. године Управни одбор Адвокатске коморе Војводине донео је следећу одлуку:

„Полазећи од чињенице да су бројне незаконитости у изборима за локалне органе власти изазвале оправдане протесте грађана, организација и установа, међу којима и протест Управног одбора Адвокатске коморе Војводине од 06. 12. 1996. године,

констатујући да ови протести до сада нису услишени нити су незаконитости отклоњене,

настојећи да допринесе спречавању друштвених немира и враћању поверења у институције власти,

Управни одбор Адвокатске коморе Војводине одлучио је да Народној скупштини Републике Србије, Председнику Републике Србије и Влади Републике Србије упути следеће захтеве:

1. да се без одлагања и било каквог условљавања поступи по препорукама Комисије ОЕБС и призна воља грађана изражена 17. 11. 1996. године у другом кругу избора за локалне органе власти;

2. да се без одлагања престане са полицијском блокадом Београда и других градова у Србији и омогући грађанима неометано кретање и изражавање политичких ставова и захтева;

3. да се средства јавног информисања која су под контролом државе без одлагања оспособе и отворе за истинито, потпуно, благовремено и непристрасно информисање, а посебно за изражавање ставова другачијих од ставова политичке странке која тренутно држи власт;

4. да се идентификују и позову на одговорност сви који су повредили бирачко право, фалсификовали резултате избора, нарушили независност судова, допринели неистинитом и непотпуну информисању и наредили, применили или толерисали примену силе према мирним демонстрантима и лицима лишеним слободе због учешћа у протестима грађана;

5. да се смени министар правде у влади Републике Србије и разреше председници Врховног суда Србије и свих других судова у републици, чији судови су суделовали у манипулацијама изборним резултатима.

Уколико овим захтевима не буде удовољено, Адвокатска комора Војводине размотриће потребу да предузима друге мере, а посебно своју спремност да и даље подржава рад правосудних органа и других институција власти.”

ДВЕ ПРЕСУДЕ О ИЗБОРИМА*

У ИМЕ НАРОДА

Врховни суд Србије у Београду, у већу састављеном од судија: Балше Говедарице, председника већа, Љиљане Дамјановић-Бровет, Александра Дончића, Димитрија Милића и Љубодрага Пљакића, чланова већа, са саветником Жељком Шкорићем, као записничарем, одлучујући по захтеву за ванредно преиспитивање судске одлуке, који је поднела Политичка организација „Заједно” из Београда, улица Краља Петра бр. 46, против пресуде Првог општинског суда у Београду бр. ЗР-2908/96. од 23. новембра 1996. године, у предмету избора, у нејавној седници већа, одржаној дана 26. новембра 1996. године, донео је

ПРЕСУДУ

I Захтев се ОДБИЈА.

П ОДБАЦУЈЕ се захтев за доношење привремене мере — забране организовања и одржавања новог круга избора на бирачким местима бр. 60, 64, 65 и 67, Нови Београд VIII.

Образложење

Побијаном пресудом у тачки 1. диспозитива усвојена је жалба Социјалистичке партије Србије — Градског одбора Београда, изјављена на решење Градске изборне комисије Скупштине Града Београда. Тачком 2. диспозитива поништава се гласање за избор одборника Скупштине Града Београда од 17. новембра 1996. године на бирачком месту бр. 60, 64, 65 и 67, у изборној јединици Нови Београд VIII, с тим да се гласање на овом бирачком месту понови 27. новембра 1996. године, са новим бирачким одбором.

У поднетом захтеву за ванредно преиспитивање наведене пресуде Првог општинског суда у Београду, подносилац захтева истиче да им пресуда суда није достављена иако према одредби члана 15. Закона о управним споровима имају својство странке у овом управном спору чиме је повређен принцип саслушања странака. Истиче да у изборном поступку Градске изборне комисије није било никаквих повреда предвиђеним Законом о територијалној организацији и локалној самоуправи које би биле разлог за поништавање избора. Побијаном пресудом, наложено је одржавање новог круга избора за 27. новембар 1996. године, што не спада у надлежност суда, него у смислу члана 38. Закона о територијалној организацији и локалној самоуправи

* Пресуде објављујемо у изворном облику, без лекторских интервенција.

Србије у надлежност изборних комисија. Незадовољни оспореном пресудом предložили су да се захтев уважи и преиначи пресуда Првог општинског суда, тако што се жалба СПС-а — одбија. Предложили су и привремену меру забране организовања и одржавања новог круга избора на напред наведеним бирачким местима. Поступајући по овом захтеву и испитујући побијану пресуду у смислу одредбе члана 48. Закона о управним споровима, Врховни суд је нашао да поднети захтев није основан.

Врховни суд у целости прихвата разлоге које је првостепени суд навео у образложењу своје пресуде у погледу учињених повреда претходног поступка, као и разлоге због којих прихвата чињеничне наводе подносиоца жалбе у погледу неправилности и незаконитог поступања приликом одржавања избора на конкретним бирачким местима, које Градска изборна комисија није оспорила у свом одговору на жалбу, а што је узео као основ за своју одлуку.

Општински суд у поступку који је водио, правилно је применио одредбе одговарајућих процесних закона који регулишу поступање суда у случајевима када он оцењује законитост аката органа за спровођење избора при чему је њихову примену прилагодио посебностима изборног поступка.

Не постоје околности које указују да је суд у првом степену повредио било које процесно право учесника изборног поступка, па ни подносиоца овог захтева, а што би могло бити од утицаја на остваривање његових законом предвиђених права. При томе се не може узети да је суд у првом степену прекорачио своја законска овлашћења одређујући сам дан поновних избора, јер је тај дан претходно већ био одређен од стране Градске изборне комисије.

Предлог подносиоца захтева за доношење привремене мере није основан, обзиром да привремена мера није ни предвиђена као инструмент у овој врсти поступка, па овај суд налази да се ради о захтеву за одлагање извршења, о чему би сходном применом одговарајућих проценских одредби могла одлучивати сама Градска изборна комисија.

Суд је ценио и остале наводе који се износе у поднетом захтеву за ванредно преиспитивање побијане пресуде Општинског суда, па је нашао да ти наводи нису основани и не могу довести до другачије оцене законитости оспореног решења.

Са изложеног, а на основу одредбе члана 49. став 1. Закона о управним споровима („Службени лист СРЈ”, бр. 46/96), одлучено је као у диспозитиву.

ПРЕСУБЕНО У ВРХОВНОМ СУДУ СРБИЈЕ У БЕОГРАДУ
дана 26. новембра 1996. године, Увп. I бр. 434/96

Записничар
Жељко Шкорић, с.р.

Председник већа
судија
Балша Говедарица, с.р.

За тачност отправка
шеф писарнице
Рада Митровић

У ИМЕ НАРОДА

Врховни суд Србије у Београду, у већу састављеном од судија Простран Чедомира, председника већа, Џуџић Владимира, Бесу Тодора, Добо Илеша и Поповић Златоја, чланова већа, са саветником Нисторан Ленком, записничарем, одлучујући о захтеву ОПШТИНСКОГ ОДБОРА СОЦИЈАЛИСТИЧКЕ ПАРТИЈЕ СРБИЈЕ У ОБРЕНОВЦУ за преиспитивање судске одлуке — решења Општинског суда у Обреновцу Р. бр. 827/96. од 22. новембра 1996. године, у предмету избора одборника СО Обреновац на изборима од 17. новембра 1996. године, у изборној јединици бр. 29 — Месне заједнице Барич, у седници већа од 17. децембра 1996. године, донео је

ПРЕСУДУ

Захтев се ОДБИЈА.

Образложење

Побијаном пресудом одбијена је жалба Општинског одбора СПС у Обреновцу изјављена против решења Општинске изборне комисије СО Обреновац I-07, бр. 013-3/50 од 19. XI 1996. године, а којом је одбијен приговор жалиоца на избор Општинског одборника на изборима одржаним 17. новембра 1996. године у изборној јединици 29 — МЗ Барич.

У поднетом захтеву понављају се жалбени разлози да су на растојању мањем од 50 метара од бирачког места истицани симболи и други пропагандни материјали политичке организације Заједно, а на бирачком месту и испред њега задржавала су се лица која немају права и дужности у вези са спровођењем избора, и та лица су пропагирала своје кандидате и утицала на гласање, услед чега је дошло до повреде закона и правила о избору одборника.

Одговором на захтев Општинска изборна комисија СО Обреновац сматра да је утврдила да не постоје повреде у спровођењу избора које битно утичу на поступак и резултат гласања, па је због тога приговор решењем одбијен.

Испитујући побијану пресуду у смислу члана 18. и 48. Закона о управним споровима („Службени лист СРЈ”, бр. 46/96) Врховни суд је нашао да захтев није основан.

Општински суд у Обреновцу је без повреде правила поступка прилагођеног посебностима изборног поступка а која би могла бити од утицаја на решење ове посебне управне ствари, на основу утврђених и оцењених чињеница правилно применио материјално право — Закон о територијалној организацији Републике Србије и локалној самоуправи („Службени гласник РС” бр. 47/91. и бр. 79/92). Указује се на образложене разлоге из те пресуде.

На основу правилно утврђених чињеница од стране Изборне комисије (прописно састављеног и садржајног записника о извршеним изборним радњама, о проведеним доказима са исправним и потпуним изборним материјалом) и чињеница које је сам утврдио-изласком на лице места општински суд правилно оцењује да је жалбом оспорено решење законито.

На дан избора и у току рада бирачког одбора на бирачком месту (ИЈ. 29 — МЗ Барич) и на 50 метара од бирачког места није било истицања симбола политичких странака и другог пропагандног материјала. Раније исписани натпис ТЗВ графитом који се налазио на суседној згради није видни симбол политичке организације Заједно односно други пропагандни материјал. Правилно и Изборна комисија и суд закључују да у конкретном случају није повређено правило из члана 39. и ст. 4. и 5. Закона. Правилно тумачећи ову законску одредбу и Правила за рад бирачких одбора на спровођењу гласања општински суд налази да у току гласања није нарушено правило

забране истицања симбола и др., материјала политичких странака. Бирачки одбор је дужан да обезбеди да се пре отварања бирачког места уклоне сви симболи и пропагандни материјали око бирачког места, па уколико то није обезбеђено ни у току самог гласања о томе одмах указује изборној комисији која би одлучивала о распуштању бирачког одбора и понављања гласања на том бирачком месту. Таквог указивања није било и раније истакнути натпис се не може сматрати забрањеним истицањем па како је утврђено да у току гласања није било забрањеног истицања симбола и др. материјала политичке странке, битне повреде правила поступка нема, и због тога је неприхватљив погрешан супротан став захтева.

Неоснован је и други навод захтева. Утврђено је да на бирачком месту није било задржавања било којих лица која немају право и дужност у вези са спровођењем избора да се задржавају на бирачком месту, а необразложене тврдње из приговора нису ничим доказане и супротне су садржини уредно састављеног и потписаног записника о раду бирачког одбора. Записник је потписан од свих чланова бирачког одбора па и од подносиоца приговора, без икаквих примедби о било каквој неправилности и раду бирачког одбора или повреди прописа правила поступка и гласања, и правилно општински суд утврђује да нема ни повреде чл. 39. ст. 3. Закона, и да коначно нема таквих неправилности на бирачком месту И. Ј. 29 — МЗ Барич, а која би битно утицала на резултат избора извршеног гласања на том бирачком месту.

Са изложених разлога Врховни суд налази да нису основани наводи захтева и да не могу довести до другачије оцене законитости оспореног решења, па је на основу одредбе члана 49. става 1. Закона о управним спорovima одлучено као у диспозитиву.

Пресуђено у Врховном суду Србије у Београду
Дана 17. децембра 1996. године, УВП. I. 422/96.

Записничар
Нисторан Ленка, с.р.

ПРЕДСЕДНИК ВЕЋА
судија
Простран Чедомир, с.р.

За тачност отправка
шеф писарнице
Рада Митровић

Изабрао
Милан Добросављевић
адвокат у Новом Саду

**СА СЕДНИЦЕ УПРАВНОГ ОДБОРА
одржане 06. 12. 1996. године**

1. Божић Бока, дипломирани правник, рођен 14. 06. 1942. године, уписује се 06. 11. 1996. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Вршцу, Жарка Зрењанина 34.

2. Итебејац Миодраг, дипломирани правник, рођен 09. 10. 1935. године, уписује се 04. 11. 1996. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Белој Цркви, Караборћева 54.

3. Лудошки Весна, дипломирани правник, рођена 04. 04. 1968. године, уписује се 09. 12. 1996. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, Змај Јовина 21/1.

4. Брише се из Именика адвокатских приправника Лудошки Весна, адвокатски приправник код Лалин Радована, адвоката у Новом Саду, са даном 09. 12. 1996. године због уписа у Именик адвоката ове Коморе.

5. Војновић Бранка, дипломирани правник, рођена 08. 04. 1956. године, уписује се 09. 12. 1996. године у Именик адвоката адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, Стевана Брановачког 1.

6. Арсић Рада, дипломирани правник, рођена 29. 12. 1949. године, уписује се 09. 12. 1996. године, у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, Руменачки пут 11.

7. Јованић Оливера, дипломирани правник, рођена 25. 06. 1965. године, уписује се 09. 12. 1996. године у Именик Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Суботици, Јакшићева 3.

8. Кујунџић Јаков, дипломирани правник, рођен 28. 07. 1936. године, уписује се 06. 12. 1996. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Суботици, Максима Горког 6.

9. Бурић Анкица, дипломирани правник, рођена 01. 09. 1936. године, уписује се 06. 12. 1996. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Руми, Железничка 37.

10. Корхеџ др Тамаш, дипломирани правник, рођен 29. 12. 1937. године, уписује се 01. 01. 1997. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Суботици, Штросмајерова 12/1.

11. Тадин Нова, дипломирани правник, рођен 11. 04. 1933. године, уписује се 06. 12. 1996. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Зрењанину, Тепличка 9.

12. Чешљевић Момчило, дипломирани правник, рођен 15. 10. 1936. године, уписује се 06. 12. 1996. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Србобрану, Змај Јовина 20.

13. Марић Јованка, дипломирани правник, рођена 08. 06. 1942. године, уписује се 26. 12. 1996. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, Јована Борђевића 6.
14. Стојковић Антоније, дипломирани правник, рођен 17. 08. 1931. године, уписује се 06. 12. 1996. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Панчеву, ЈНА 7.
15. Буђар Никола, дипломирани правник, рођен 16. 12. 1938. године, уписује се 09. 12. 1996. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, Дожа Берћа 52/д.
16. Уписује се у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду Бурђевић Игор, рођен 20. 07. 1967. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Колесар Федора, адвоката у Новом Саду, дана 09. 12. 1996. године.
17. Уписује се у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду Марковић Немања, рођен 15. 08. 1969. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Басарић Предрага, адвоката у Панчеву, дана 09. 12. 1996. године.
18. Уписује се у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду Грозданов Драгана, рођена 02. 06. 1965. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Мићовић Милорада, адвоката у Зрењанину, дана 06. 12. 1996. године.
19. Уписује се у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду Маленица Никица, рођена 26. 09. 1970. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Марић Јованке, адвоката у Новом Саду, дана 09. 12. 1996. године.
20. Уписује се у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду Маленица Гордана, рођена 26. 09. 1970. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Милић Томислава, адвоката у Новом Саду, дана 09. 12. 1996. године.
21. Брише се из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине Кујунџић Јаков, адвокат у Суботици, са даном 05. 12. 1996. године, због пензионисања.
22. Брише се из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине Бурић Анкица, адвокат у Руми, са даном 05. 12. 1996. године, због пензионисања.
23. Брише се из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине Корхеџ др Тамаш, адвокат у Суботици, са даном 05. 12. 1996. године, због пензионисања.
24. Брише се из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине Тадин Нова, адвокат у Зрењанину, са даном 05. 12. 1996. године, због пензионисања.
25. Брише се из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине Чешљевић Момчило, адвокат у Србобрану, са даном 05. 12. 1996. године, због пензионисања.
26. Брише се из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине Марић Јованка, адвокат у Новом Саду, са даном 25. 12. 1996. године, због пензионисања.
27. Брише се из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине Стојковић Антоније, адвокат у Панчеву, са даном 05. 12. 1996. године, због пензионисања.
28. Брише се из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине Ненадић Вељко, адвокат у Новом Саду, са даном 15. 11. 1996. године, на лични захтев. — Маровић Жељко, адвокат у Новом Саду, одређује се за преузиматеља адвокатске канцеларије Ненадић Вељка.
29. Брише се из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине Дмитровић Гордана, адвокат у Зрењанину, са даном 12. 11. 1996. године, на лични захтев. — Секељ Јован, адвокат у Зрењанину, одређује се за преузиматеља адвокатске канцеларије Дмитровић Гордане.
30. Брише се из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине Цветковска Катарина, адвокат у Старој Пазови, са даном 27. 11. 1996. године, на лични захтев. —

Микљан Златко, адвокат у Старој Пазови, одређује се за преузиматеља адвокатске канцеларије Цветковске Катарине.

31. Брише се из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине Бошњак Стојановић Весна, адвокат у Сомбору, са даном 01. 11. 1996. године, ради заснивања радног односа. — Бошњак Бура, адвокат у Сомбору, одређује се за преузиматеља адвокатске канцеларије Бошњак Стојановић Весне.

32. Брише се из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине Узон др Миклош, адвокат у Суботици, са даном 06. 12. 1996. године, ради заснивања радног односа. — Филиповић Лајчо, адвокат у Суботици, одређује се за преузиматеља адвокатске канцеларије Узон др Миклоша.

33. Брише се из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине Бубера Вероника, адвокат у Сомбору, са даном 20. 12. 1996. године, ради пензионисања. — Јуришић Иван, адвокат у Сомбору, одређује се за преузиматеља адвокатске канцеларије Бубера Веронике.

34. Брише се из Именика адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине Трифуновић Александар, адвокатски приправник у Бачкој Паланци, на адвокатско-приправничкој вежби код Трифуновић Милана, адвоката у Бачкој Паланци, са даном 01. 11. 1996. године.

35. Узима се на знање да је Радишић Михајло, адвокат у Зрењанину, након привремене спречености наставио са радом почев од 03. 11. 1996. године. — Курбалија Петар, адвокат у Зрењанину, разрешава се дужности привременог заменика Радишић Михајла, адвоката у Зрењанину.

36. Узима се на знање да је Босанчић Гордана, адвокат у Новом Саду, привремено спречена да обавља адвокатску делатност почев од 01. 11. 1996. године, због продуженог породичног одсуства. — Пауновић Гордана, адвокат у Новом Саду, поставља се за привременог заменика Босанчић Гордани, адвокату у Новом Саду.

37. Узима се на знање да је Раиновић Гордана, адвокатски приправник у Новом Саду, прекинула адвокатско-приправничку вежбу код Бугарски Ненада, адвоката у Новом Саду, дана 14. 11. 1996. године, те да исту наставља код Видаковић Илије, адвоката у Новом Саду, дана 15. 11. 1996. године.

38. Узима се на знање да је Радичевић Олга, адвокат у Суботици, променила презиме у Радичевић Видаковић Хаднаб.

39. Маринков Војислав, адвокат у Вршцу, разрешава се дужности привременог заменика Станчу Симеона, адвоката у Вршцу, који је привремено спречен да обавља адвокатску делатност. — Божић Бока, адвокат у Вршцу, поставља се за привременог заменика Станчу Симеону, адвокату у Вршцу.

40. Узима се на знање да је Михајловић Дејан, адвокатски приправник у Новом Саду, прекинуо адвокатско-приправничку вежбу код Иванчин Николе, адвоката у Новом Саду дана 15. 12. 1996. године, те да исту наставља код Бајић Саше, адвоката у Новом Саду, дана 16. 12. 1996. године.

41. Узима се на знање да су Милић Душан и Китановић Башић Бранислава, адвокати у Новом Саду, основали Удружену адвокатску канцеларију са седиштем у Новом Саду, Војвођанских бригада 9, почев од 02. 12. 1996. године.

42. Камра Бранислави, адвокатском приправнику у Новом Саду, на адвокатско-приправничкој вежби код Иванчевић Милана, адвоката у Новом Саду, продужава се адвокатско-приправничка вежба до 29. 10. 1997. године.

43. Узима се на знање да је Сујић Биљана, адвокат у Новом Саду, преселила своју адвокатску канцеларију на адресу Милетићева 9, почев од 18. 11. 1996. године.

44. Узима се на знање да је Илић Александар, адвокат у Новом Саду, преселио своју адвокатску канцеларију на адресу Драге Спасић 3, почев од 18. 11. 1996. године.

45. Узима се на знање да је Прћић Миливој, адвокат у Суботици, преселио своју адвокатску канцеларију на адресу Штросмајерова 20/1, почев од 01. 12. 1996. године.

46. Одобрава се Уговор о заступању, закључен дана 15. 11. 1996. године, између ДП „Војводинакомисион” из Новог Сада, и Петровић Богдана, адвоката у Новом Саду.

47. Покреће се поступак ради престанка права на обављање адвокатске делатности за:

1. Плачков Душана, адвоката у Новом Саду
2. Прпа Милана, адвоката у Новом Саду.

Управни одбор именује Комисију у саставу:

1. Бисалов Миодраг, адвокат у Новом Саду
2. Веселиновић Предраг, адвокат у Новом Саду
3. Добросављевић Светозар, адвокат у Новом Саду.

Комисија је дужна да најкасније у року од 30 дана поднесе свој писмени извештај Управном одбору.

Управни одбор

САДРЖАЈ „ГЛАСНИКА” ЗА 1996. ГОДИНУ

ЧЛАНЦИ

- ЦАРИЋ др СЛАВКО:**
Арбитражно решавање спорова у привреди, 1—2, стр. 3.
- МИЛАН ВЕШОВИЋ и БОРБЕ БУРКОВИЋ:**
О јавној расправи у поступку пред Савезним уставним судом, 1—2, стр. 7.
- ЛОНЧАР др ЗДРАВКО:**
Осавремењавање управног поступка, 1—2, стр. 16.
- БАШИЋ ЗОРАН:**
Развојно-теоријски аспекти кривичног дела детеубиства, 1—2, стр. 26.
- ВОРГИЋ др НИКОЛА:**
Недостојност за наслеђивање, 3, стр. 59.
- ПИХЛЕР др СТАНКО:**
Поводом тачке 5. става 1. члана 4. Закона о наслеђивању, 3, стр. 70.
- КАПАМАЦИЈА др БОРИСЛАВ и МИШИЋ-ПАВКОВ др ГОРДАНА:**
Потрес мозга — кривичноправни и грађанскоправни значај, 4, стр. 115.
- ВУЧЕВИЋ ЗОРАН и БИРО др МИКЛОШ:**
О етици психолошког и психијатријског вештачења, 4, стр. 124.
- НИКОЛИЋ др ДУШАН:**
Одмеравање новчане накнаде за физичке болове, 4, стр. 128.
- ПАЈВАНЧИЋ др МАРИЈАНА:**
Релативна већина и њени парадокси (о једном типу већинског система избора), 5, стр. 155.
- ЈАНКОВИЋ др ИВАН:**
Кажњавање дезертера: пресуде Војног суда у Нишу за кривична дела из чл. 214. и чл. 217. КЗЈ у 1994. години, 5, стр. 162.
- СЕКЕЉ др ЛАСЛО:**
Србија: промена без трансформације, 5, стр. 173.
- УКРОПИНА ДЕЈАН:**
Избеглице и људска права, 5, стр. 185.
- ПИХЛЕР др СТАНКО:**
Имитација права — имитација живота, 6, стр. 211.
- ФАЈФРИЋ др ЖЕЉКО:**
Суд као „тотална институција”, 6, стр. 214.
- БИРО др МИКЛОШ и МОЛНАР др АЛЕКСАНДАР:**
Знање и ставови студената права о уставним решењима, 6, стр. 219.
- ВРАЧАР др СТЕВАН К.:**
Почасти Стеријиним подвижничком спису, 7—8, стр. 259.
- БАСТА др ДАНИЛО Н.:**
О Стеријином *Природном праву*, 7—8, стр. 269.
- ПОПОВИЋ др МИЛИЈАН:**
Стеријино *Природно право*, 7—8, стр. 274.
- ВУКАДИНОВИЋ др ГОРДАНА:**
Природно право Јована Стерије Поповића, 7—8, стр. 287.
- ПАЈВАНЧИЋ др МАРИЈАНА:**
Изборне јединице, 9, стр. 319.

НИКОЛИЋ др **ДУШАН**:

Титулари законског права прече куповине пољопривредног земљишта, 9, стр. 334.

ФАТИЋ др **АЛЕКСАНДАР**:

Питање „корективне промене” и кривичноправни систем, 10, стр. 386.

БЕЉАНСКИ СЛОБОДАН:

„Штрајк” адвоката — средство притиска или самодеструкције, 11, стр. 427.

ЖИВАНОВИЋ др **МИЛОРАД**:

Услов као начин модификације правних послова, 11, стр. 435.

СЕЛАКОВИЋ др **СРЕЋКО**:

Одмеравање новчане накнаде за фи-

зичке болове услед оштећења зуба и током санирања повреде, 11, стр. 446.

СТЕПАНОВ др **РАДИВОЈ**:

Картезијански наговештај модерног права, 12, стр. 479.

ПИХЛЕР др **СТАНКО**:

Траг права у Декартовој филозофији природе, 12, стр. 484.

БЕЉАНСКИ СЛОБОДАН:

Декартов допринос јудикатури, 12, стр. 490.

ЈОВАШЕВИЋ др **ДРАГАН**:

Продужено кривично дело у теорији и пракси, 12, стр. 494.

АДВОКАТУРА

ЈОВИЋ РАДИВОЈЕ:

Ванредна Скупштина Адвокатске коморе Војводине, 5, стр. 194.

ФАЈФРИЋ др **ЖЕЉКО**:

Први Савез југословенских адвокатских комора, 7—8, стр. 298.

ВЕБЕР БОРБЕ:

Реч председника Управног одбора АКВ на свечаној академији, 10, стр. 377.

РОНЧЕВИЋ СТЕВАН:

Реч захвалности у име награђених адвоката, 10, стр. 380.

БЕЉАНСКИ СЛОБОДАН:

Разговор са председником Међународне уније адвоката г. К. К. Венутопалом, 10, стр. 382.

ЈОВИЋ РАДИВОЈЕ:

Ванредна Скупштина Адвокатске коморе Војводине, 11, стр. 432.

РАСПРАВЕ

ПЕТРИЋ др **БРАНКО**:

О кривичном делу кршења закона од стране судије (пример бесмислене кривичноправне одредбе), 3, стр. 83.

ВУЧКОВИЋ СЛОБОДАН:

Друштвена улога адвокатуре, 3, стр. 89.

НОВАКОВИЋ СТАНИСЛАВ:

Привремене мере грађанског судског поступка и њихова примена у пракси, 4, стр. 135.

СТЈЕПАНОВИЋ ИЛИЈА:

Контрола управе, 4, стр. 137.

МИЉЕВИЋ ВЛАДИМИР:

Криза правосуђа, неефикасност парничног поступка и краће подсећање на Закон о грађанском парничном поступку од 1929, — 6, стр. 226.

ПАВЛИЦА ДУШАН:

Мењати судску праксу у парницама за накнаду штете, 6, стр. 233.

ФИЛИПОВИЋ ФИЛИП:

О називу „акционарско друштво”, 7—8, стр. 292.

ЈЕРКОВИЋ Л. ЈОВАН:

Врсте књижних уписа код катастра непокретности, 9, стр. 340.

ГАЈИЋ ДУШАН:

Заштита података о личности према Уставу СРЈ и Предлогу Закона о заштити података о личности, 9, стр. 349.

ПАВЛИЧИЋ ИГОР:

Конституисање Међународне трговинске арбитраже, 10, стр. 401.

ФИЛИПОВИЋ ФИЛИП:

Председнички избори у САД, 12, стр. 508.

ГЛЕДИШТА

ДОБРОСАВЉЕВ МИЛАН:

О моралу судије — коначно, 10, стр. 410.

ВУЧЕВИЋ М. ЗОРАН:

Инфлација привремених мера, 11, стр. 456.

ПРИКАЗИ

ПАЈВАНЧИЋ др МАРИЈАНА:

Александар Фира: „Енциклопедија уставног права бивших југословенских земаља”, 1—2, стр. 35.

СТЕПАНОВ др РАДИВОЈ:

Коста Чавошки: „Устав као јемство слободе. Огледи о уставу и уставности”, 3, стр. 91.

КРКЉУШ ЉУБИНКА:

Др Милорад Живановић: „Преиначење тужбе”, 3, стр. 94.

ВУКАДИНОВИЋ др ГОРДАНА:

Проф. др Слободан Благојевић: „Право и стварност”, 4, стр. 140.

КУБИЊЕЦ др ЈАНКО:

Данико Н. Баста: „Право и слобода”, 5, стр. 191.

ЈЕЛИЋ др ЗОРАН:

Семантичка теорија казне (Александар Фатић: „Казна као метафора”), 6, стр. 240.

ЦИГЛЕР др СНЕЖАНА:

Збирка прописа о организацији правосуђа (приређивач проф. др Момчило Грубач), 7—8, стр. 295.

СТЕПАНОВ др РАДИВОЈ:

Гордана Вукадиновић: „Правна држава. Схватања српских писца о правној држави у првој половини XX века”, 9, стр. 357.

ПИХЛЕР др СТАНКО:

Др Ранко Кончар: „Опозиционе партије и аутономија Војводине 1929—1941”, 11, стр. 458.

ГАЈИНОВ др МИЛКА:

Јован Милић и др Александар Радованов: „Приручник за практичну примену грађанског права”, 11, стр. 462.

КРКЉУШ ЉУБИНКА:

Др Драган Драшковић: „Стрелна рана”, 12, стр. 513.

ИЗ ИСТОРИЈЕ ПРАВА

ФАЈФРИЋ др ЖЕЉКО:

Шилтија — право крчмарења, 1—2, стр. 37.

ГОДИШЊИЦЕ

Свечана академија поводом прославе 75 година од оснивања Адвокатске коморе Војводине, 10, стр. 375.

КОМЕНТАР ПРАВНЕ ПРАКСЕ

КОЗОМОРА МИЛАН:

Извршење ради наплате новчаног потраживања — извршење на покретним стварима, 1—2, стр. 42.

БУДАКОВ ОЛИВЕРА:

Услови за изрицање условне осуде, 4, стр. 147.

ПРЕДРАГ ВЕСЕЛИНОВИЋ:

Привремена мера и обављање основне делатности, 5, стр. 200.

САКАЧ СИМА:

Релевантност уписа права власништва у земљишне књиге, 5, стр. 201.

ЗАГОРЧИЋ ЗИЈАХ:

Надлежност судије појединца за доношење привремене мере, 7—8, стр. 309.

ДОБРОСАВЉЕВ МИЛАН:

Камата када је штета досуђена у процентима, 7—8, стр. 310; Повраћај у првобитно стање, 7—8, стр. 311.

БУДАКОВ ОЛИВЕРА:

Екстензивни експес нужне одбране, 10, стр. 416.

НИКОЛИЋ ЖАРКО:

Кривична пресуда и упућивање на парницу, 11, стр. 470.

ИЗБОР И ПРИРЕЂИВАЊЕ ПРАВНЕ ПРАКСЕ

ДОБРОСАВЉЕВ МИЛАН: 1—2, стр. 43; 7—8, стр. 310; 12, стр. 524.

КРКЉУШ ЉУБИНКА и БУДАКОВ ОЛИВЕРА: 3, стр. 101.

БУДАКОВ ОЛИВЕРА: 4, стр. 146; 7—8, 308; 10, стр. 416.

ВЕСЕЛИНОВИЋ ПРЕДРАГ: 3, стр. 102; 5, стр. 199; 9, стр. 364.

ЗАГОРЧИЋ ЗИЈАХ: 3, стр. 103; 7—8, стр. 309.

БЕЉАНСКИ СЛОБОДАН: 4, стр. 147; 5, стр. 199.

ДУРАНОВИЋ ИЛОНА: 7—8, стр. 310.

САКАЧ СИМА: 5, стр. 201.

ХРОНИКА

1—2, стр. 39; 3, стр. 98; 4, стр. 143; 5, стр. 196; 6, стр. 247; 7—8, стр. 305; 9, стр. 361; 10, стр. 414; 11, стр. 465; 12, стр. 517.

IN MEMORIAM

БЕЉАНСКИ СЛОБОДАН — Имре Варади (1949—1996), 10, стр. 418.

САОПШТЕЊА

Са седнице Управног одбора АКВ: 1—2, стр. 46; 3, стр. 105; 4, стр. 149; 5, стр. 203; 6, стр. 251; 7—8, стр. 313; 9, стр. 367; 10, стр. 420; 11, стр. 473; 12, стр. 525.

Позив за ванредну Скупштину Адвокатске коморе Војводине, 3, стр. 55.

Позив за редовну годишњу Скупштину Адвокатске коморе Војводине, 3, стр. 56.

Завршни рачун АКВ за 1995. годину, 3, стр. 57.

Свим својим глановима,
сарадницима и читаоцима
„Гласника“

Адвокатска
комора Војводине

и
Уредивачки одбор „Гласника“

желе сретну
Нову 1997. годину

Уређивачки одбор „Гласника” моли своје сараднике да текстове за објављивање опреме уважавајући следеће сугестије:

- име, презиме, звање и занимање аутора исписати у левом углу прве стране изнад наслова, у прилозима за рубрике „чланци” и „расправе”, а за рубрику „прикази” и остале рубрике, на крају текста;
- радове куцати на пуној хартији само са једне стране листа, са таквим проредом и рубом да на једној страни има око 28 редова са по 60 словних места у реду;
- обим радова не би требало да прелази за чланке 15 страница, за расправе 10 страница, а за приказе и остале прилоге 6 страница;
- речи које треба да буду штампане латиницом, подвући црвеним, а речи које треба да буду штампане курзивом подвући црним или плавим;
- фусноте сврстати по редним бројевима на крају текста, у истом прореду као текст, уз навођење података овим редом: име или иницијал имена и презиме аутора, назив дела или часописа, број књиге или тома (ако постоје), место издавања, година издавања (за часописе број и годиште), број странице (иза скраћенице стр.); ознаку *op. cit.* користити уместо назива дела и места и године издавања када се исто дело поново цитира на прескок, а ознаку *ibid.* када се исто дело цитира узастопно;
- радове треба потписати и уз њих приложити податке о адреси, броју телефона и броју жиро рачуна аутора;
- уз чланке је пожељно приложити сажетак на српском (иза наслова) и енглеском језику (иза завршетка текста), са кључним речима, не дужи од половине једне куцане странице.

ГЛАСНИК
АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ

излази 12 пута годишње
у месечним свескама

Оснивач, власник и издавач: Адвокатска комора Војводине.
Годишња претплата: за земљу 120,00 дин., за иностранство
40 USA долара (жиро-рачун број 45700-678-2-2047
са назнаком „за Гласник”)

Овај број закључен је 28. XII 1996. године.

Према мишљењу Секретаријата за информације
Републике Србије бр. 413-01-412/91-01 од 11. априла
1991. године на ову публикацију плаћа се основни
порез на промет по Тарифном броју 8. став 1. тачка 1.
алинеја 10. Тарифе основног пореза на промет.

Компјутерски слог: Младен Мозетић, ГРАФИЧАР, Нови Сад

Штампа: ГРАФО-ОФСЕТ, Сремска Каменица